

Vlaams
Parlement

ingediend op **1468** (2017-2018) – Nr. 1
5 februari 2018 (2017-2018)

Verslag van de gedachtewisselingen

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur,
Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn
uitgebracht door Johan Danen en Robrecht Bothuyne

over de stand van zaken
van de uitvoering van de resolutie
betreffende een sterk Vlaams klimaatbeleid

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn:

Voorzitter: Tinne Rombouts.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Bart Nevens, Axel Ronse, Ludo Van Campenhout, Wilfried Vandaele;
Robrecht Bothuyne, Lode Ceyskens, Tinne Rombouts, Valerie Taeldeman;
Gwenny De Vroe, Lydia Peeters;
Rob Beenders, Bruno Tobback;
Johan Danen.

Plaatsvervangers:

Jelle Engelbosch, Sofie Joosen, Jos Lantmeeters, Jan Peumans, Grete Remen, Sabine Vermeulen;
Sonja Claes, Jos De Meyer, Bart Dochy, Orry Van de Wauwer;
Mathias De Clercq, Willem-Frederik Schiltz;
Bert Moyaers, Els Robeyns;
Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;
Hermes Sanctorum-Vandevoorde.

INHOUD

I.	Bespreking met Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw.....	6
1.	Toelichting door de minister.....	6
1.1.	Inleiding	6
1.2.	Cijfers	6
1.3.	Opvolging Klimaatresolutie – Algemeen.....	7
1.4.	Opvolging Klimaatresolutie – Beleidsdomeinen Omgeving, Natuur en Landbouw.....	7
2.	Vragen en opmerkingen van de leden	10
2.1.	Tussenkomsst van Lydia Peeters	10
2.2.	Tussenkomsst van Johan Danen.....	11
2.3.	Tussenkomsst van Wilfried Vandaele.....	11
2.4.	Tussenkomsst van Bruno Tobback	11
2.5.	Tussenkomsst van Hermes Sanctorum-Vandevoorde.....	12
2.6.	Tussenkomsst van Bart Nevens.....	12
2.7.	Tussenkomsst van Robrecht Bothuyne	13
2.8.	Tussenkomsst van Valerie Taeldeman	13
2.9.	Tussenkomsst van Willem-Frederik Schiltz.....	13
2.10.	Tussenkomsst van Axel Ronse	14
2.11.	Tussenkomsst van Rob Beenders	14
3.	Antwoorden van de minister	14
II.	Bespreking met Philippe Muyters, Vlaams minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport	17
1.	Toelichting door de minister.....	17
1.1.	Inleiding	17
1.2.	Opvolging van de Klimaatresolutie – Beleidsdomein Industrie, Economie en Innovatie.....	17
2.	Vragen en opmerkingen van de leden	21
2.1.	Tussenkomsst van Hermes Sanctorum-Vandevoorde.....	21
2.2.	Tussenkomsst van Johan Danen.....	21
2.3.	Tussenkomsst van Willem-Frederik Schiltz.....	22

2.4.	Tussenkomsst van Robrecht Bothuyne	22
2.5.	Tussenkomsst van Andries Gryffroy	22
2.6.	Tussenkomsst van Wilfried Vandaele.....	23
3.	Antwoorden van de minister	23
III.	Bespreking met Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn	24
1.	Toelichting door de minister.....	24
1.1.	Synergie tussen ruimtelijk en mobiliteitsbeleid	24
1.2.	Omslag naar een nieuw mobiliteitssysteem.....	25
1.3.	Transitie naar emissievrije transportmiddelen.....	28
1.4.	Impact op CO ₂ -emissies	29
2.	Vragen en opmerkingen van de leden	29
2.1.	Tussenkomsst van Willem-Frederik Schiltz.....	29
2.2.	Tussenkomsst van Hermes Sanctorum-Vandevoorde.....	30
2.3.	Tussenkomsst van Johan Danen.....	30
2.4.	Tussenkomsst van Wilfried Vandaele.....	30
2.5.	Tussenkomsst van Bart Dochy	30
2.6.	Tussenkomsst van Robrecht Bothuyne	31
2.7.	Tussenkomsst van Tinne Rombouts	31
3.	Antwoorden van de minister	31
IV.	Bespreking met Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding	32
1.	Toelichting door de minister.....	32
1.1.	Beleidsdomein Wonen	32
1.2.	Beleidsdomein Bestuurszaken – Het Facilitair Bedrijf	33
2.	Vragen en opmerkingen van de leden	34
2.1.	Tussenkomsst van Valerie Taeldeman	34
2.2.	Tussenkomsst van Rob Beenders	34
2.3.	Tussenkomsst van Björn Anseeuw	35
2.4.	Tussenkomsst van Wilfried Vandaele.....	35
2.5.	Tussenkomsst van Bart Nevens.....	35
2.6.	Tussenkomsst van Johan Danen.....	35

2.7. Tussenkomst van Robrecht Bothuyne	36
2.8. Tussenkomst van Tinne Rombouts	36
3. Antwoorden van de minister	36
V. Bespreking met Bart Tommelein, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie.....	38
1. Toelichting door de minister.....	38
1.1. Breed gedragen en ambitieus klimaatbeleid	38
1.2. Governance	39
1.3. Mobiliteit.....	39
1.4. Wonen en Gebouwen	39
1.5. Industrie, Economie en Innovatie	40
1.6. Energie.....	41
1.7. Andere overheden	41
2. Vragen en opmerkingen van de leden	42
2.1. Tussenkomst van Bruno Tobback	42
2.2. Tussenkomst van Rob Beenders	42
2.3. Tussenkomst van Johan Danen.....	42
2.4. Tussenkomst van Wilfried Vandaele.....	43
2.5. Tussenkomst van Robrecht Bothuyne	44
3. Antwoorden van de minister	44
Gebruikte afkortingen	48

Bijlagen: zie [dossierpagina](http://www.vlaamsparlement.be/dossierpagina) op www.vlaamsparlement.be

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn hield op 9 en 10 januari 2018 gedachtewisselingen over de stand van zaken van de uitvoering van de resolutie betreffende een sterk Vlaams klimaatbeleid (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 992/2). Achtereenvolgens kwamen aan het woord: Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, Philippe Muyters, Vlaams minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport, Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn, Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding, en Bart Tommelein, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie.

De bij de toelichtingen gebruikte presentaties zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Bespreking met Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw

1. Toelichting door de minister

1.1. Inleiding

Minister *Joke Schauvliege* herinnert aan het Vlaamse Klimaatbeleidsplan dat de internationale en Europese doelstellingen omzet. De Vlaamse Regering organiseerde daarnaast klimaattoppen om bijkomende verbintenissen op te lijsten, onder meer in april en december 2016 waaruit een Klimaat- en Energiepact voortvloeide. Om het goede voorbeeld te geven heeft de Vlaamse overheid actieplannen gemaakt voor zichzelf. Vlaanderen trekt ook extra middelen uit om de lokale besturen te steunen, namelijk 12 miljoen euro uit het Klimaatfonds. Voorts zijn er de jaarlijkse klimaatprijs; de website www.burgemeestersconvenant.be met voorbeelden over mitigatie en adaptatie, de tool voor nulmeting en voortgangsrapporten in het kader van de burgemeestersconvenanten; de hernieuwbare energieatlas voor de Vlaamse gemeenten; de website www.klimaatruimte.be, met tips om gemeenten klimaatbestendig te maken; het Klimaatportaal, dat de focus op adaptatie zal leggen, zal eind 2018 gelanceerd worden. Het is de bedoeling dat de Vlaamse Klimaatvisie 2050 en het Vlaamse Klimaat- en Energieplan 2021-2030 in 2018 afgerond worden, die zullen worden geïntegreerd in het Nationaal Energie- en Klimaatplan. Dit ontwerp nationaal Energie- en Klimaatplan moet eind 2018 ingediend worden bij de Europese Commissie. De Klimaatresolutie zal als input dienen voor de Klimaatvisie en het Klimaat- en Energieplan. Wat betreft de opvolging van het klimaatbeleid is het zo dat elke minister maatregelen neemt in zijn beleidsdomein. Minister Joke Schauvliege zorgt voor een algemeen kader en de coördinatie, waaronder ook de jaarlijkse voortgangsrapportage van het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020 valt.

1.2. Cijfers

De energie-intensieve industrie valt onder het EU Emissions Trading System. De Vlaamse niet-ETS-reductiedoelstelling is een daling van de CO₂-equivalente uitstoot met 15,7 percent tegen 2020 ten opzichte van 2005. Het gaat om een lineair traject, waarbij de jaarlijkse tussendoelstellingen dienen om de cumulatieve balans op het einde van de periode in 2020 te kunnen bepalen. Het is die cumulatieve balans waarop Vlaanderen wordt afgerekend. Er kunnen dus schommelingen zijn rond die jaarlijkse doelstellingen. De definitieve cijfers 2016 zullen aan Europa bezorgd worden op 15 januari 2018. De voorlopige cijfers 2016 werden al in het parlement besproken. De totale, dus ETS en niet-ETS, CO₂-equivalente uitstoot bedroeg in 2015 77,3 mton, een reductie van 13,6 percent ten opzichte van de reële uitstoot in 2005, en in 2016 77,8 mton, een reductie van 13,1 percent ten

opzichte van de reële uitstoot in 2005. De niet-ETS-uitstoot, dus zonder de energie-intensieve industrie, neemt licht toe tussen 2015 en 2016. De sectoren transport en gebouwen zorgen voor twee derde van de Vlaamse niet-ETS-uitstoot: in 2015 37 percent door transport en 29 percent door gebouwen en in 2016 respectievelijk 35 percent en 31 percent. Het aandeel van de landbouw is zowel in 2015 als in 2016 16 percent. De toename in 2016 ten opzichte van 2015 wordt voornamelijk veroorzaakt door de 1,3 miljoen ton meer gebouwenemissies ten gevolge van de koude wintermaanden: 2014 was een uitzonderlijk warm jaar. 2015 had koudere wintermaanden en 2016 nog iets koudere dan 2015. De daling in de niet-ETS-industrie de voorbije jaren is voornamelijk te danken aan de daling van de uitstoot van gefluoreerde broeikasgassen (F-gassen), dankzij het Vlaams actieplan F-gassen. De transportemissies nemen licht toe ten gevolge van de toename van de verkeersvolumes.

1.3. Opvolging Klimaatresolutie – Algemeen

De minister vervolgt met de uitvoering van de Klimaatresolutie, vooreerst een langetermijnstrategie om Vlaanderen koolstofarm te maken. Daartoe wordt het komende jaar een nieuw Vlaams Klimaat- en Energieplan 2021-2030 gelanceerd. Tot deze week konden de ministers daar voorstellen voor indienen, nu wordt nagegaan hoe ver die verbintenissen Vlaanderen brengen. De Klimaatvisie 2050 zal het doel op langere termijn bevatten. De overheid geeft zelf het goede voorbeeld met een eigen klimaatplan. De Vlaamse overheid wil tegen 2030 minstens 40 percent minder CO₂ uitstoten en 27 percent minder energie verbruiken dan in 2015. Er zijn overheidsactieplannen voor energie-efficiëntie, mobiliteit, gebouwen beheerd door Het Facilitair Bedrijf, overheidsopdrachten. Om gedragsverandering te bewerkstelligen, zorgt de minister samen met haar collega van Onderwijs ervoor dat het klimaatbeleid in het onderwijs aan bod komt. Milieuzorg Op School en de Ecocampus zijn daar twee veruitwendigingen van, maar klimaat zal ook in andere lessen zoals techniek of wiskunde aan bod komen.

Een ander belangrijk onderdeel van de resolutie is governance. De Belgische doelstelling is tegen 2030 een broeikasgasreductie van 35 percent ten opzichte van 2005. Vlaanderen wacht niet op de intra-Belgische lastenverdeling, maar legt zichzelf de 35 percent ook op. Conform de resolutie zullen er broeikasgasreductiekosten- en batencurves voor de verschillende sectoren opgesteld worden, waaruit een reductietraject met tussentijdse doelstellingen zal worden gedistilleerd. In november is er een bestek gelanceerd om die sectorale roadmaps op te stellen. Ondertussen zijn er twee green deals afgesloten, een over de circulaire aankopen en een over gedeelde mobiliteit. Onder andere voor het vrijwaren van de open ruimte en houtverbranding zitten er andere in de pijplijn.

Ter financiering van de maatregelen heeft Vlaanderen een eigen Klimaatfonds opgericht. De middelen gaan in de eerste plaats naar interne maatregelen, namelijk 128 miljoen euro. 1,5 miljoen euro kan besteed worden aan rechten in flexibiliteitsmechanismen, maar daar heeft Vlaanderen vooralsnog geen gebruik van gemaakt. Voorts zijn er compensaties ter waarde van 39 miljoen euro voor het competitiviteitsverlies van Vlaamse bedrijven, de zogenaamde koolstoflekken ('carbon leakage'). Voor de internationale klimaatfinanciering heeft het fonds 23,5 miljoen euro beschikbaar. Daarnaast gaat er 1,9 miljard euro naar de maatregelen van het Klimaatbeleidsplan 2013-2020.

1.4. Opvolging Klimaatresolutie – Beleidsdomeinen Omgeving, Natuur en Landbouw

1.4.1. Beleidsdomein Landbouw

De minister vervolgt met de aanbevelingen van de resolutie over Landbouw. Het parlement vroeg de impact van de Vlaamse land- en tuinbouwsector op het

klimaat te doen afnemen; de land- en tuinbouwsector te gebruiken als CO₂-buffer, de nevenstromen te valideren; de zeevisserij te verduurzamen; te streven naar evenwichtige voeding en alternatieve eiwitbronnen; de knowhow van de Vlaamse land- en tuinbouwsector in te zetten om het mondiale klimaatprobleem aan te pakken. De minister wijst erop dat niet alle aanbevelingen onder de rubriek landbouw slaan op de primaire sector. Sommige gaan over activiteiten stroomop- of stroomafwaarts van het landbouwbedrijf. Vlaanderen moet zich ook houden aan het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

Minder uitstoot per eenheid product

De resolutie vraagt een stimulerend beleid voor de vermindering van de klimatologische voetafdruk per eenheid product, maar ook van de totale primaire sector. Daartoe nam de regering concrete klimaatmaatregelen die inspelen op clusters van emissiebronnen: het beperken van de maag-darmemissies van rundvee door ingrepen in rantsoen, genetica en management; andere stal- en mestopslag-systemen; andere bemestingswijze; energiebesparing en het gebruik van hernieuwbare energie. Klimaatmaatregelen moeten technisch maar ook sociaaleconomisch haalbaar zijn. Om maatregelen ingang te doen vinden wordt een stimulerend beleid gevoerd waarbij de beschikbare beleidsinstrumenten en budgetten van het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en het Klimaatfonds worden ingezet. Het is een continu en geïntegreerd proces waaraan uitgebreid wetenschappelijk onderzoek gekoppeld is, bijvoorbeeld van het ILVO en de VITO. Heel wat duurzaamheidsindicatoren worden in rekening gebracht: dierengezondheid en -welzijn, maar ook milieuparameters als water, bodem, sociale en economische duurzaamheid. Ook de koolstoflekken ('carbon leakage') en het gelijke speelveld zijn factoren waarmee rekening wordt gehouden. Vlaanderen zet in op onderzoek en innovatie, onder meer met de projecten van het VLAIO, met praktijkcentra, operationele groepen in het kader van de European Innovation Partnerships en investeringssteun voor innovatie. Het European Innovation Partnership geeft cofinanciering aan innovatie. Het gaat over consortia van kennisinstellingen, landbouwers, adviesdiensten die samen een oplossing zoeken voor een specifiek probleem of specifieke vraag. De voorwaarde is dat de oplossing veralgemeend kan worden.

Een tweede instrument is de sensibilisering en voorlichting met demonstraties, begeleidingstrajecten. Daartoe is er onder meer KRATOS, een onafhankelijke instantie die landbouwers advies geeft over bedrijfsvoering. Voorts is er ook investeringssteun voor land- en tuinbouw, maar ook voor de ruimere agrovoedingssector. Ook andere Vlaamse aangelegenheden zoals energie, water, erosie, afval, circulaire en biobased economie, luchtkwaliteit spelen een belangrijke rol.

Een werkgroep in de Vlaamse Milieumaatschappij gaat na hoe er minder uitgestoten kan worden per eenheid product. Die zal een benchmark maken over klimaat-efficiëntie van de land- en tuinbouwproductie in Vlaanderen en in het buitenland en zo emissiecoëfficiënten bepalen en evalueren.

Ruimtegebruik

Om het ruimtegebruik in de landbouw te optimaliseren zijn er al heel wat stappen gezet. Land- en tuinbouwers moeten voldoende ruimte hebben om te produceren, maar ook gebruikmaken van creatieve ruimtebenuttingsmogelijkheden zoals het multilagige gotensysteem in de sla-, aardbeien- en witlofteelt. De minister wijst ook op de nieuwe initiatieven inzake stadstuinbouw, van onder meer de UGent en Inagro.

Ook de ecosysteemdiensten bieden potentieel om het landbouwkomen te diversifiëren en te ondersteunen. Dat gebeurt al via de agromilieuklimaatmaatregelen

waarbij de kost ten laste valt van de overheid. Als de consument bereid zou zijn om daarvoor te betalen, zou het in de prijs verrekend kunnen worden. Vanuit klimaatperspectief is de bijdrage van de land- en tuinbouwsector aan de CO₂-buffering een belangrijke ecosysteemdienst. In de bodem kunnen immers aanzienlijke hoeveelheden koolstof opgeslagen worden. Daarom wordt er in 2018 een opdracht uitbesteed om de mogelijkheden voor opslag van bodemkoolstof in gras- en akkerland te onderzoeken en hiervoor een stimulerend beleid uit te werken.

Energiebesparing en hernieuwbare energie

Het volgende aspect is energiebesparing en hernieuwbare energie. De landbouwsector doet daar al heel wat inspanningen voor. Energie-investeringen zoals in warmte-krachtkoppeling of zonnepanelen worden echter niet meegeteld in het reductiepercentage van de landbouwsector. Dat werkt niet motiverend voor de sector, omdat ze haar inspanningen niet beloond ziet in de boekhouding. Wat betreft de ondersteuning voor hernieuwbare energie maar ook voor energiebesparing speelt het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds flexibel in op nieuwe technologieën die in de sector geïntroduceerd worden: zonneboilers, kleinschalige vergisting, warmtepompen, biomassa, tractoren op hernieuwbare energie enzovoort.

Potentieel voor opslag van CO₂

Een eerste verkenning voor koolstofopslag onder grasland en akkerland werd uitgevoerd. In 2018 zal het ILVO dat uitdiepen. 'Agroforestry' wordt al gestimuleerd binnen PDPO, plattelandsontwikkeling. Er zijn nog maar weinig landbouwers die het toepassen, dit jaar vijftien. Daarom werd een werkgroep opgestart die de knelpunten inventariseert en oplossingen zoekt.

Valorisatie van de nevenstromen

Om de valorisatie van de nevenstromen, met de uitwisseling van reststromen tussen agrovoedingsbedrijven, te vergemakkelijken, vraagt de resolutie de hindernissen in de regelgeving weg te nemen. Daartoe lopen er enkele projecten: Flanders Food over valorisatie van reststromen; Food Pilot (ILVO) over de valorisatie van voedingsresten; de GeNeSys-reststromen van de visserijsector voor aquacultuur. De OVAM is trekker van het Actieplan Duurzaam beheer van Biomassa(rest)stromen op de boerderij.

Evenwichtige voeding en alternatieve eiwitbronnen

Om de aanbeveling voor evenwichtige voeding en alternatieve eiwitbronnen te concretiseren, zet het beleid verder in op diversiteit binnen landbouw, korte keten, lokaal geproduceerd voedsel enzovoort. Voorts is er een actieplan Alternatieve Eiwitbronnen. Nieuwe en zeldzame teelten worden onderzocht als alternatieve eiwitbronnen, zoals vlinderbloemigen, koolzaad, quinoa, sorghum, yacon, vezelhennepep enzovoort. De lokaal geteelde soja is ondertussen een succes en meer en meer landbouwbedrijven leggen zich toe op de insectenteelt.

1.4.2. Beleidsdomein Omgeving en Natuur

De resolutie bevatte aanbevelingen over Omgeving en Natuur: over ruimtelijke ordening, de inrichting van gebieden, instrumenten, klimaatvriendelijk natuurbeleid, integraal waterbeleid, circulaire economie en duurzaam materialenbeleid.

Ruimtelijke ordening

De Vlaamse Regering keurde het witboek BRV goed. Het doel is het ruimtebeslag terug te dringen van 6 hectare per dag naar 3 hectare per dag in 2025. De inname

van nieuwe ruimte moet tegen 2040 volledig gestopt zijn. Voor de compenserende vergoedingen en de koopplichten zijn de principes ter harmonisering en optimalisering goedgekeurd. Vrijdag 12 januari 2018 buigt de Vlaamse Regering zich over het Instrumentendecreet, waarvan de verhandelbare ontwikkelingsrechten deel uitmaken. Andere aspecten zijn de covenant- en contractbenadering waardoor er tijdelijk ruimte kan ingenomen worden maar ook bestaande gebouwen op een andere manier kunnen hergebruikt worden. Voorts is de vereenvoudigde procedure tot wijziging van verouderde inrichtingsvoorschriften die nieuwe woonvormen verhinderen (de Codextrein) van kracht. Het Instrumentendecreet regelt ook een betere vergoeding voor planschade met een 100 procentvergoeding voor eigenaars, alsook hogere planbaten, zoals het parlement vroeg.

Klimaatvriendelijk natuurbeleid en integraal waterbeleid

De minister vervolgt met de maatregelen inzake een klimaatvriendelijk natuurbeleid en integraal waterbeleid. Natuurinrichting wordt momenteel vooral ingezet om de Europese natuurdoelen te halen, maar ook voor de klimaatdoelen is het belangrijk. Voorts zijn er acties op vlak van vernatting, wat de koolstofvoorraden in de bodem beschermt en de sekwestratiecapaciteit van de bodems verbetert. Voor de vergroening van de bebouwde omgeving en verstedelijkt gebied zijn er tal van initiatieven zoals natuur-in-je-buurt, pimp-je-speelplaats, stadsrandbossen, groen-in-de-bouw voor bedrijvenzones, de bijkomende duizend hectare toegankelijk groen in de Rand rond Brussel (Vlaams Strategisch Gebied Brussel). De oppervlakte onder effectief natuurbeheer is toegenomen van 30.000 hectare in 2009 tot 83.000 hectare. De oppervlakte erkend natuureservaat is uitgebreid tot meer dan 18.700 hectare, een toename van 5000 hectare sinds 2009. De oppervlakte in beheer bij het Agentschap voor Natuur en Bos bedraagt 82.000 hectare in 2016. Van de 1000 hectare bijkomend toegankelijk groen in de Vlaamse Rand rond Brussel tegen 2019 is er al 700 hectare gerealiseerd. Van 2015 tot 2017 steeg de oppervlakte speelzone of -bos met meer dan 1000 voetbalvelden in twee jaar tijd. In 2018 zal er in natuur 95 miljoen euro geïnvesteerd worden. Voorts komt er een klimaatportaal om de lokale besturen te helpen bij het klimaatbestendiger maken van hun ruimte. Ze kunnen simulaties maken van de gevolgen van overstromingen, droge periodes en dergelijke meer.

Circulaire economie en duurzaam materialenbeleid

Vlaanderen zet volop in op de transitie naar een circulaire economie. Zo zijn er eind 2017 elf projecten voor circulaire aankopen voor een totaal bedrag van 200.000 euro. Voor de circulaire stad zijn er 52 projecten goedgekeurd voor 4,5 miljoen euro. Vanaf 2018 zal recurrent 3 miljoen euro ter beschikking gesteld worden voor de circulaire economie en 5 miljoen euro voor participaties in beloftevolle projecten in het kader van de circulaire economie. Voorts is er ook het uitvoeringsplan huishoudelijk afval en gelijkaardig bedrijfsafval. Het symbioseplatform zal dienen om reststromen aan te bieden en af te nemen. Een ander beleidsonderdeel is het uitvoeringsplan Enhanced Landfill Mining.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkamst van Lydia Peeters

Lydia Peeters vraagt wat meer informatie over de green deal 'bouwshift: voorbeelden en partnerschappen'. Namens haar fractie toont ze zich tevreden over de 100 percent planschadevergoeding van het Instrumentendecreet. Ze informeert of de aankoopplicht voor particulieren van de vroegere codextrein overgenomen wordt. In dat geval blijft de particulier de keuze hebben tussen vergoeding of verkoop.

2.2. Tussenkost van Johan Danen

Johan Danen vraagt welke bijkomende maatregelen de minister zal nemen om de uitstoot van de sectoren transport en gebouwen alsnog te verlagen. De huidige maatregelen volstaan duidelijk niet, nieuwe worden wel aangekondigd maar blijven uit, ook tussentijdse doelstellingen blijven achterwege. Mits de winters zacht zijn, worden de doelstellingen van 2020 misschien gehaald, maar wat met de doelen van 2030, de echte uitdaging? Wanneer zal het nieuwe plan 2021-2030 klaar zijn?

Voorts informeert hij hoe ver de regering gaat in het compenseren van het competitiviteitsverlies. En welke inspanningen van de bedrijven staan daar tegenover? Nu doen sommige van die bedrijven energie-investeringen met een terugverdientijd van enkele jaren zelfs niet. Dat doet de vraag rijzen hoe zwaar hun elektriciteitsfactuur dan echt valt. Is de minister bereid de compensaties te koppelen aan voorwaarden om energie-efficiënter te werken?

Minder uitstoot per eenheid product is een goede zaak, maar als het aantal producten, bijvoorbeeld het aantal vee stijgt, neemt de uitstoot niet af. De sector levert al inspanningen, maar moet volgens de resolutie een voortrekkersrol spelen. Zal de minister stappen ondernemen om de veestapel te laten stagneren of dalen om redenen van klimaat-efficiëntie? Een voortrekkersrol op dat vlak stelt volgens het lid een mooie toekomst voor de sector veilig.

Wat betreft het beleidsdomein Omgeving en Natuur zegt de minister – volgens de spreker niet onbewust – niets over de aanbeveling om zones met harde bestemmingen alleen nog verstandig aan te snijden. Valt voor de minister onder dat verstandig aansnijden het omzetten van natuur in industrieterreinen, zoals recent de Groene Delle in Stokrooie?

2.3. Tussenkost van Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele acht plannen en onderzoeken nodig, maar ziet vooralsnog geen vooruitgang in de cijfers. Verschuivingen zijn vooral het gevolg van toevalligheden en externe factoren en niet zozeer van het beleid. De uitstoot van ETS en niet-ETS samen is in 2016 gelijk aan die van 2015. Ten opzichte van 2014 vertonen alle sectoren zelfs een stijging. Voor de niet-ETS-uitstoot is 2016 zelfs slechter dan 2015.

Ook hij ziet een spanning tussen het microniveau en macroniveau. Minder uitstoot per product maar meer producten betekent even goed een stijging van de uitstoot. Dat staat tegenover de vaststelling dat het beter is voor het klimaat te produceren in een land met een hoge milieu-efficiëntie. ETS wordt grensoverschrijdend berekend, maar niet-ETS niet. Hoe denkt de minister daarover?

2.4. Tussenkost van Bruno Tobback

Bruno Tobback beseft dat de maatregelen op een jaar tijd nog niet kunnen renderen, daarom beperkt hij zich ertoe te kijken of de maatregelen overeenstemmen met de ambities van de resolutie. Hij vindt een en ander vaag. Het selectief aansnijden van de harde bestemmingen bijvoorbeeld. Dat kan enkel een toetssteen zijn als er massa's ongebruikte bedrijventerreinen beschikbaar zijn en er toch ongerept gebied ingenomen wordt. Hij hoopt dat de minister naast de letter ook de geest van de resolutie zal volgen. In het andere geval zal het geheel zijn waarde verliezen. De inname van nieuwe ruimte zou moeten dalen en doet dat ook, al is de codextrein daar volgens de spreker niet de beste garantie voor.

Er ontbreken duidelijke richtlijnen voor de lokale besturen. Minder open ruimte aansnijden volstaat niet, het is belangrijk om zorgvuldig te bepalen waar er nog

kan worden gebouwd, bijvoorbeeld in de buurt van assen van openbaar vervoer of waar er nieuwe openbaarvervoermogelijkheden gecreëerd worden. Er zijn wel al financieringsmechanismen maar eigenlijk is een heroriëntering daarvan nodig. Momenteel hebben de lokale besturen immers geen enkele stimulans om open ruimte te vrijwaren. Ze verhardden blijft vooralsnog de enige manier om ze te gelde te maken. De gemeenteraadsverkiezingen zijn een goede aanleiding voor degelijke richtlijnen en een betere financiering.

Meer toegankelijk groen is goed, maar mag geen alternatief zijn voor meer groen. Het is niet omdat er in een bos gewandeld mag worden dat het klimaatvriendelijker is, vaak integendeel, het is eerder negatief voor de ecosysteemdiensten.

Hij is ook zeer benieuwd naar wat adaptatie in Vlaanderen totaal zal kosten: kustbescherming, waterwegen, bescherming tegen overstromingen, verlies aan grondwaarde door vernatting enzovoort.

De enige oplossing voor minder emissies door vee teelt is minder vee. Dat zou trouwens nog heel wat andere problemen oplossen. Om een of andere reden heeft Vlaanderen heilige varkens, nochtans is minder vee noodzakelijk voor de levenskwaliteit, de milieukwaliteit en de klimaatinspanningen.

2.5. Tussenkost van Hermes Sanctorum-Vandevorde

Hermes Sanctorum-Vandevorde heeft niets bijgeleerd: de uitstoot van het transport blijft stijgen en de uitstoot van de gebouwen is afhankelijk van externe factoren. Kortom, op de uitstoot van niet-ETS heeft Vlaanderen weinig vat. De minister zal de maatregelen die haar collega's voorstellen verwerken in een nieuw plan, wat betekent dat het parlement vooralsnog in het ongewisse blijft. Het is problematisch dat het parlement nog niet weet wat de uitstoot dient te zijn tussen 2021 en 2030. Pas dan kan het beoordelen of de beleidsmaatregelen voldoen. Wanneer zal dat zijn?

Ook voor haar eigen beleidsdomeinen houdt de minister het bij een opsomming van maatregelen, maar het parlement kan op geen enkele wijze beoordelen of de maatregelen zullen volstaan. Is er een wijze om dat te evalueren?

De belangrijkste uitdaging is minder productie en daardoor minder consumptie. Hij vond de maatregelen voor evenwichtige voeding teleurstellend omdat ze enkel gaan over alternatieve eiwitbronnen, dus voor veevoeder. Hoe zal het beleid de milieuvriendelijke menselijke consumptie aanmoedigen?

2.6. Tussenkost van Bart Nevens

Voor *Bart Nevens* mag circulaire economie de term van 2018 worden. De commissie heeft erop gehamerd de doelstellingen voor huishoudelijk afval aan te scherpen. Daarvoor moest ze zich echter baseren op clusters van de oude Belfiusindex van 2007. Hoe ver staat het met de nieuwe index? Moeten de doelstellingen huishoudelijk afval daardoor aangepast worden? Naarmate de hoeveelheid huishoudelijk restafval afneemt, zal de afvalverbrandingscapaciteit te groot worden, waardoor de CO₂-uitstoot ook afneemt. Hoe ziet de minister de afvalverbranding evolueren?

Bij toegankelijk groen pronkt de minister met de aankoop van 100 hectare bos van het OCMW Brussel. Dat is echter gewoon bestaand bos dat van eigenaar verandert. Hij vraagt dus nogmaals een definitie van extra toegankelijk groen. En hoe ruim is de brede Vlaamse Rand? Affligem ligt 18 kilometer van het centrum van Brussel. Volgens die norm hoort ook Kortenaak tot die Rand. Hoe zal de minister de extra 1000 hectare toegankelijk maken? Het Hallerbos bijvoorbeeld is heel kwetsbaar.

Hem lijkt de hele zaak voorlopig beperkt tot een transfer van Vlaanderen naar Brussel.

Ziet de minister een rol voor zichzelf in de burgemeesterconvenanten of is dat voor haar een louter lokale aangelegenheid?

2.7. Tussenkost van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne wijst erop dat zowel de cijfers als de resolutie dateren van 2016. De minister geeft van bijna elk aspect van de resolutie een stand van zaken. Dat neemt niet weg dat de uitdaging groot is, zeker op vlak van mobiliteit en wonen. Openbaar vervoer, energiezuinige woningen en woonbeleid zijn Vlaamse aangelegenheden. Hij vraagt hoe de sectoren betrokken worden bij de studie over de kosten- en batencurves van de verschillende sectoren die moet leiden tot broeikasgasreductietrajecten. Wat is de timing? Hoe verhoudt zich dat tot het Vlaamse Klimaatplan gebaseerd op de voorstellen van de vakministers? Hoe en wanneer zal dat geïntegreerd worden met de plannen van andere gewesten tot een Belgisch plan?

2.8. Tussenkost van Valerie Taeldeman

Valerie Taeldeman informeert hoe de green deal over de houtkachels in elkaar zit en welke acties erin staan.

Ze vraagt hoeveel van de tweehonderd gemeenten die een burgemeesterconvenant ondertekend hebben, al een energieactieplan ingediend hebben. Hoe wordt het kabinet betrokken bij de evaluatie van de doelen die de lokale besturen vooropstellen? Doet een organisatie die evaluatie of doet het lokale bestuur dat zelf? Ze vraagt of ze het zich correct herinnert dat Vlaanderen 300.000 euro beschikbaar stelt voor de burgemeesterconvenanten en de klimaatprijs.

2.9. Tussenkost van Willem-Frederik Schiltz

Willem-Frederik Schiltz is blij met de jaarlijkse opvolging conform de resolutie. Kosten- en batencurves van broeikasgasreducties per sector vindt hij heel interessant. Algemeen juicht hij de initiatieven van de Vlaamse Regering toe, die een omslag betekenen, maar om critici te kunnen overtuigen is het belangrijk de milieubaten te kennen. Hij vraagt dan ook een overzicht van de maatregelen, de budgetten en de verwachte milieuwinsten. Zijn er concrete doelen verbonden aan de green deals zodat de partijen daarop kunnen worden afgerekend?

In haar beleidsbrief zei de minister dat de klimaatvisie sectoraal en bottom-up ingevuld moet worden. Welke partijen zijn daar al bij betrokken, welke zullen er nog bij betrokken worden?

Kan er berekend worden wat het witboek BRV voor winst inzake klimaatdoelstellingen oplevert? Inzake Ruimtelijke Ordening vindt hij dat bepaalde collega's het paard voor de kar spannen. Net om dat te counteren zijn er voldoende cijfers nodig.

Hij informeert voorts of de budgetten die de minister daarnet vernoemde binnen de reeds voorziene budgetten vallen of komen ze er bovenop? De resolutie vraagt immers bijkomende middelen voor de klimaattransitie.

De overheid moet volgens de minister het voorbeeld geven, onder meer inzake circulair aankopen. De spreker pleit ervoor om bij alle aankopen, ook die van energie, voldoende duurzaamheidscriteria te hanteren en niet alleen volume of de referenties van enkele jaren. Hetzelfde kan gezegd worden voor innovatieve aanbestedingen. De prijs speelt uiteraard altijd een rol, maar met haar aankoop-

beleid kan de Vlaamse Regering een belangrijke factor zijn om klimaatneutrale en circulaire aankopen ingang te doen vinden.

2.10. Tussenkost van Axel Ronse

Axel Ronse zegt dat de baten van de bouwshift al berekend zijn, namelijk een besparing van 33 miljard euro tot 2040. Alle specialisten zeggen dat het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening de meeste impact heeft op het klimaat, hij is blij dat Open Vld dat nu bij monde van Willem-Frederik Schiltz expliciet erkent. Net voor het kerstreces kwam het goede nieuws dat de Vlaamse Regering een akkoord heeft over het Instrumentendecreet, de sleutel tot de bouwshift. Hoe kan ervoor gezorgd worden dat gemeenten reeds het komende jaar hun plannen enten op dat BRV: projectontwikkeling nabij mobiliteitsknooppunten, nieuwe woonvormen onder meer ook in verkavelingen enzovoort. De minister geniet de steun van zowat alle fracties om snel en zoveel mogelijk maatregelen op het vlak van klimaat al het komende jaar te nemen.

2.11. Tussenkost van Rob Beenders

Rob Beenders herinnert eraan dat het Vlaamse Gewest de CO₂-uitstoot niet meer meet per gemeente, maar enkel op de autosnelwegen. Het heeft geen zin die gemiddelde cijfers voor Vlaanderen te gebruiken om te beoordelen of maatregelen die gemeenten nemen, resultaten opleveren. Heeft de minister dat probleem al besproken met minister Ben Weyts? Zal hij metingen per gemeente organiseren? Misschien is het nodig met enkele concrete voorbeelden aan te tonen dat ruimtelijke ordening cruciaal is voor de omslag. Daarin is de oppositie haar bondgenoot. Als de minister meent wat ze zegt, dient ze het dossier dat past in het economisch netwerk Albertkanaal, om 26 hectare natuurgebied in de Groene Delle om te vormen in industriegebied in te trekken. In die provincie is er immers nog meer dan 1000 hectare (industriegebied) over. Om de omslag te maken, zullen dergelijke beslissingen moeten worden herbekeken. Dat zijn quick wins, maar maakt ook aan de bevolking duidelijk dat het de regering menens is.

3. Antwoorden van de minister

Het verwondert minister *Joke Schauvliege* dat ze het verwijt krijgt niet dieper te zijn ingegaan op mobiliteit en gebouwen terwijl haar alleen gevraagd is een algemene uiteenzetting te geven aangevuld met beschouwingen over haar eigen bevoegdheidsdomeinen. De andere onderwerpen zullen door de andere ministers worden behandeld.

Voor het Klimaatplan 2021-2030 wordt dezelfde werkwijze gehanteerd als voor het vorige plan. Ze heeft de andere ministers gevraagd naar een overzicht van alle maatregelen die zij nemen. Het eerste overzicht volstond absoluut niet om de doelstellingen tegen 2030 te halen, daarom heeft de minister haar collega's bijkomende maatregelen gevraagd. Die voorstellen verwacht ze kortelings, midden januari was de deadline. Alle maatregelen worden samengebracht in het plan. De vakministers werd gevraagd hun stakeholders te betrekken bij de maatregelen die ze voorstellen. Eens het plan samengesteld is, zal het advies gevraagd worden van de adviesraden.

Op vlak van gebouwen, transport en landbouw zijn bijkomende maatregelen nodig. Dat de uitstoot stijgt in koude jaren, bewijst dat maatregelen om gebouwen energie-efficiënt te maken de juiste keuze zijn. Sommige resultaten blijken al uit de cijfers, maar van recente maatregelen, zoals van de klimaatoppen van 2016, uiteraard nog niet. Per maatregel is de daling in CO₂-equivalent berekend. Die staan in het Klimaatplan maar ook in de voortgangsrapportages. De minister illustreert dat met enkele voorbeelden: de combipremie voor spouwmuurisolatie en

dubbelrendementsglas moet 3000 ton CO₂ besparen; Enerpedia 68.000 ton CO₂; de pocketvergisting 16.000 ton CO₂. Voor sommige maatregelen zijn de berekeningen benaderend, voor andere zijn de marges groot, maar dat staat dan ook duidelijk vermeld in de rapportages en het plan.

Een green deal is een vrijwillige verbintenis. Aan die over de bouwshift willen de sectoren nog een en ander toevoegen. Hetzelfde geldt voor de green deal over de houtkachels.

De aankoopplicht staat in het Instrumentendecreet, maar is afhankelijk van de grootte van de schade en of de leefbaarheid in het gedrang komt.

Groen is geen voorstander van koolstoflekcompensatie ('carbon leakage'). De vorige Vlaamse Regering heeft dat aanvaard en heeft zich voor de voorwaarden geënt op een van de voornaamste concurrenten, Duitsland. Bedrijven worden gecompenseerd voor de verliezen door strenge klimaatbepalingen om hun concurrentiepositie niet in het gedrang te brengen. Europa staat dat toe. De Vlaamse Regering heeft niet de intentie dat te veranderen. De energiebeleidsvereenkomsten bevatten engagementen van de industrie om zo energie-efficiënt mogelijk te werken.

Ze is het ermee eens dat de Vlaamse landbouwsector een voortrekker moet zijn. Dat is de reden van de benchmark. Ook voor landbouw zijn nog niet alle cijfers er. Bepaalde aspecten moeten nog in wetenschappelijk onderzoek verfijnd worden. Het aantal varkens en rundvee staat op zijn laagste peil in dertig jaar. Het aantal kippen neemt wel toe, maar die klimaatimpact is veel kleiner dan die van de herkauwers. Dat neemt niet weg dat het een uitdaging is de uitstoot door het vee te doen dalen. De minister heeft daartoe enkele maatregelen opgesomd. De alternatieve eiwitbronnen zijn trouwens niet alleen bedoeld voor de dieren maar ook voor mensen, bijvoorbeeld de lokale sojaproductie die naar Alpro gaat. Ook de nieuwe voedingsdriehoek en de promotie ervan genieten de steun van de regering.

Inzake ruimtelijke ordening zijn er al belangrijke stappen gezet. Alle Limburgse partijen in het Strategisch Actieplan Limburg in het Kwadraat, waaronder alle politieke partijen, dringen aan om het Economisch Netwerk Albertkanaal snel te realiseren in het belang van de economische heropleving van Limburg. De Vlaamse Regering heeft afgesproken economische ontwikkelingen zoveel mogelijk aan economische knooppunten te koppelen. De Groene Delle biedt een ontsluiting aan een waterweg. De ontwikkeling wordt ruim gecompenseerd door de omzetting van industrieterreinen in natuur op andere plaatsen. Partijen die de beslissing ook in december 2017 nog mee goedkeurden, laten nu in het Belang van Limburg optekenen dat het een schande is dat groen omgezet wordt in industriegebied. Als Limburg dat niet wil, hoeft het ook niet voor de minister, maar ze vindt het gemakkelijk dat sp-a nu protesteert tegen het Strategisch Actieplan Limburg in het Kwadraat en ENA terwijl de partij het goedkeurde toen ze nog lid was van de Vlaamse Regering. Over dat dossier zal in de plenaire vergadering definitief beslist worden.

Het klopt niet dat de uitstoot van alle sectoren toeneemt, zo is er een afname in de industrie en de F-gassen. Nog niet alle beleidsmaatregelen, bijvoorbeeld de bijkomende van 2016, kunnen al wegen op de cijfers. Vlaanderen moet nu inderdaad prioriteit geven aan ingrepen in de mobiliteit en de gebouwen.

Extra investeringen in groen gaan heus niet alleen naar extra toegankelijkheid, er komt ook meer groen. Het bijkomende toegankelijke groen in de Rand is een vereiste van het regeerakkoord.

Het totale kostenplaatje van de wateradaptatie voor onbevaarbare waterlopen zal de minister aan het parlement bezorgen, het gaat over gigantische bedragen. Bevaarbare waterlopen en kustverdediging vallen onder andere ministers.

De maatregelen voor het nieuwe klimaatbeleidsplan zullen halfweg 2018 samengevoegd zijn. Pas dan kan de minister beoordelen of de bijkomende maatregelen zullen volstaan om een daling van 35 percent tegen 2030 te halen. Wat er tot nog toe ingediend is, volstaat alvast niet. Na overleg over de Vlaamse plannen worden ze bezorgd aan de Nationale Klimaatcommissie die er een nationaal plan van maakt.

Momenteel is er nog geen nieuwe Belfiusindex. De administratie werkt aan een aanpassing zodat de CO₂-gehalten per gemeente gemeten worden. Om de lokale besturen te steunen is er een website met voorbeelden en berekeningsmodules. De opvolging van de plannen moet door de lokale besturen zelf gebeuren. Zij betalen een organisatie voor de begeleiding van hun burgemeestersconvenant. De minister weet niet hoe ver het staat met de energieactieplannen van de lokale besturen.

De Vlaamse overheid heeft een overheidsopdracht uitgeschreven voor kosten-batencurves per beleidsdomein. In het kader van het BRV is er al dergelijke kosten-batenanalyse. Die wordt nu verfijnd, de definitieve versie wordt verwacht tegen eind januari. De eerste berekeningen tonen aan dat niets doen een veel grotere kost heeft dan ingrijpen. Dat argument kan zeker gebruikt worden om bijkomende maatregelen te rechtvaardigen.

De budgetten voor de circulaire economie zijn extra's: 2,3 miljoen euro in 2017 en vanaf 2018 3 miljoen recurrent extra. Daarbij komt nog 5 miljoen euro voor participaties. De minister zal het parlement een lijst bezorgen van de projecten die ze tot nog toe goedgekeurd heeft.

Johan Danen wou de minister geen vragen stellen over de sectoren gebouwen en transport maar haar wel zijn bezorgdheid dienaangaande duidelijk maken. Hij zal de andere ministers daar gedetailleerd over aanvragen. Naast de 'carbon leakage'-maatregel is er net voor het kerstreces een maatregel goedgekeurd om energie-intensieve bedrijven een bijkomende korting te geven op hun energiefactuur, terwijl er geen maatregelen voor energie-efficiëntie geëist worden. Hoe ver wil de regering gaan om aan dat soort bedrijven tegemoet te komen? Kleine bedrijven betalen steeds de volle pot, wat zorgt voor een competitief nadeel. Groen heeft op geen enkel moment of niveau een beslissing genomen over de Groene Delle. Hij blijft het een slechte zaak vinden bijkomende natuur aan te snijden terwijl de resolutie dat afraadt tenzij er goede redenen voor zijn. In dit geval zijn er voldoende alternatieven, ook industrieterreinen die aan het water gelegen zijn.

Willem-Frederik Schiltz wou de minister zeker niet aanvallen omdat ze geen totaal-overzicht heeft. Hij is blij dat de minister nog andere voorstellen verwacht. Een goed overzicht lijkt hem wel nuttig zodat de Vlaamse overheid weet wat ze uitgeeft en welke baten daar tegenover staan, bij voorkeur opgedeeld per beleidsdomein. Uiteraard zal hij de andere ministers aanmoedigen zo ambitieus mogelijk te zijn en duidelijke en becijferbare plannen naar voren te brengen.

Minister *Joke Schauvliege* wijst op het verschil tussen cijfers over realisaties en prognoses. Wat een bepaald onderzoek aan uitstoot kan besparen, kan onmogelijk vooraf geraamd worden, concrete maatregelen als het isoleren van woningen wel. Wat becijferbaar is, staat vermeld in voortgangsrapportages en in het nieuwe plan.

II. Bespreking met Philippe Muyters, Vlaams minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport

1. Toelichting door de minister

1.1. Inleiding

Minister *Philippe Muyters* wijst op de internationale context met de 23ste Conference of Parties in Bonn die past in het uitvoeringsproces van het Akkoord van Parijs 2015. Midden december was er ook de One-planet-klimaattop in Parijs op initiatief van de Franse president samen met de VN en de Wereldbank om vooruitgang te boeken rond financiële verplichtingen. Eind dit jaar wacht de als belangrijk ingeschatte 24ste COP in Polen. Heel recent werden op EU-vlak belangrijke principiële klimaatakkoorden afgesloten voor de periode 2020-2030 met de modernisering van het Europese handelssysteem voor emissierechten, de lastenverdeling van de niet-ETS-sectoren en het bijhorende aangepaste instrumentarium. Op dit moment wordt intensief gewerkt aan het Vlaamse en het Belgische Energie- en Klimaatplan 2021-2030 en de Vlaamse Klimaatvisie 2050. De voorbereiding van het Vlaamse Klimaat- en Energieplan 2021-2030 houdt ook een georganiseerd traject in met sectoraal overleg tussen overheid en doelgroepen, in dit geval klimaat en bedrijven, waarbij diverse externe en interne informatie- en inspiratiebronnen aan bod komen uit binnen- en buitenland.

1.2. Opvolging van de Klimaatresolutie – Beleidsdomein Industrie, Economie en Innovatie

Voor de stand van zaken van de uitvoering van de resolutie is de leidraad het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020 en de voortgangsrapporten en de verbintenissen van de Vlaamse Klimaattop van 1 december 2016. Het zevende onderdeel van de Klimaatresolutie gaat over het domein Industrie, Economie en Innovatie, en bevat drie onderdelen: vier vragen over energie-efficiëntie van bedrijven, twee vragen voor de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in de industriële sector en zes vragen over innovatie.

1.2.1. Energie-efficiëntie van bedrijven

Energiebeleidsovereenkomst

Om te voldoen aan de aanbevelingen over de energie-efficiëntie van voornamelijk energie-intensieve bedrijven hebben ondertussen 334 vestigingen een energiebeleidsovereenkomst. Samen zijn ze goed voor 90 percent van het industrieel energieverbruik. Die beleidsovereenkomsten zijn ondertussen verlengd tot eind 2022. In overleg met minister Bart Tommelein onderzoekt minister Philippe Muyters hoe de evaluatie georganiseerd kan worden. Jaarlijks krijgt de Vlaamse Regering een rapport over de uitvoering van de energiebeleidsovereenkomsten. Het jaarverslag 2015-2016 zal begin 2018 aan de Vlaamse Regering bezorgd worden.

Niet-energie-intensieve bedrijven – stimulerings- en ondersteuningsmechanismen

Voor de niet-energie-intensieve bedrijven worden conform de resolutie maatregelen gezocht in overleg met de sector en op maat van de kmo's. Dat heeft geresulteerd in een groot aantal stimulerings- en ondersteuningsmechanismen. Ondertussen werden er 470 energiescans aangeboden aan Vlaamse kmo's, wat geleid heeft tot een besparing van 1.117.796,35 euro en een CO₂-uitstootvermindering van ongeveer 21 kton/jaar. Met de Ecologiepremie Plus werd in 2017 bijna 16,5 miljoen euro steun verleend op een investeringsbedrag van meer dan 101 miljoen euro. Een derde instrument is de strategische ecologiesteun. De investeringssteun voor

strategische milieu- en energieprojecten bedroeg in 2017 9 miljoen euro op een investeringsbedrag van meer dan 187 miljoen euro. In het kader van het project-programma ESCO (Energy Service Companies) werden vier projecten goedgekeurd die de interactie ESCO-kmo nader bestuderen. In het kader van KOALA, klimaatadvies en -zorg voor toeristische logies en attracties, gebeurden een honderdtal energiescans en een zestigtal implementatieadviezen voor energiebesparende en CO₂-reducerende maatregelen. Het KOALA-project eindigde eind 2017. Toerisme Vlaanderen en Horeca Vlaanderen zetten in op het project mini-EBO Horeca dat via het VEA gesteund wordt. In navolging van KOALA kunnen bepaalde doelgroepbedrijven een energiescan en implementatieadvies verkrijgen via het lopend EFRO KEEP-project (kmo-energie-efficiëntieproject) dat door VLAIO gecoördineerd wordt. De communicatieactie over energie sensibiliseert horeca en schrijnwerkers met brochures, infosessies en videoreportages met praktijkgetuigenissen van energiemaatregelen. In het kader van EFRO-Vlaanderen wordt de energie-efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energie in ondernemingen bevorderd door het stimuleren van energie-efficiënte maatregelen met langere terugverdientijden, ook bij kmo's.

Aangepaste financieringsmodellen

Het derde aspect van energie-efficiëntie van bedrijven zijn aangepaste financieringsmodellen. In de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen werd een ESCO-fonds opgericht. De kwalificatiecriteria voor de projecten werden speciaal aangepast om projecten die pas op langere termijn rendabel zijn, een kans te geven en zo de ontluikende markt een duwtje in de rug te geven. In 2017 werd al één project gefinancierd. Voor de verdere ontwikkeling is de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen afhankelijk van de dynamiek van de markt. De maatschappij zal inzetten op bekendmaking van het ESCO-fonds in de sector om nieuwe projecten aan te trekken. Ze investeert de komende vijf jaar 20 miljoen euro in ESCO's. Deze nemen de investeringen in energie-efficiëntie over van andere bedrijven die dergelijke investeringen niet kunnen doen. Door de hefboom van bijkomende financiering van banken en privébedrijven zal er tegen 2022 zo'n 100 miljoen euro beschikbaar gesteld worden. Daarbij wordt specifiek aandacht besteed aan investeringen bij kmo's.

Restwarmten en warmtenetten

Het belangrijkste ondersteuningskader voor warmtenetten zijn de EFRO-middelen, de strategische ecologiesteun en, voor innovatieve projecten, de Ecologiepremie Plus. Doel is ook projecten die pas op langere termijn rendabel zijn maar ook kleinere projecten met een beperktere marge bijvoorbeeld van kmo's een kans te geven. Vanaf 2017 wordt de aanleg van warmtenetten niet meer gesteund via de ecologiesteun maar door de steunmaatregel groene warmte, restwarmte en biomethaan van het VEA. Met de ecologiesteun worden restwarmterecuperatie en aansluiting op warmtenetten enkel nog voor kmo's gesteund. Proefprojecten voor geothermie van de VITO en Janssen Pharmaceutica krijgen overheidssteun en de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen helpt bij een garantiefonds voor geothermie.

1.2.2. Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in de industriesector

De tweede pijler is de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in de industriesector. De resolutie vroeg om dat te doen in samenwerking met de sectoren en ruimer dan alleen de bedrijven die vallen onder de ETS-regelgeving. Over het instrumentarium na 2020 is er een principiële akkoord tussen de Europese Raad en het Europees Parlement over een modernisering van het Europese handelsstelsel voor emissierechten. Daarin zitten zowel elementen tot versterking van het ETS, tot bescherming van de competitiviteit voor sectoren die kwetsbaar zijn voor 'carbon leakage', als steun voor modernisering en innovatie voor energie-

intensieve bedrijven. Vlaanderen biedt zijn bedrijven alle steun die Europa toestaat omdat ook andere landen dat doen. Zo wil het concurrentieel nadeel vermijden. In de volgende regeerperiode zal de indirecte 'carbon leakage'-compensatie geëvalueerd worden. Andere initiatieven zijn een Vlaams en Belgisch Energie- en Klimaatplan 2021-2030 en de Vlaamse klimaatvisie 2050.

1.2.3. Innovatie

Innovatiebudget en roadmaps

De Klimaatresolutie vroeg om de innovatiebudgetten op te trekken en voor alle sectoren werk te maken van 'low-carbon-roadmaps' en innovatieve oplossingen. Algemeen neemt het innovatiebudget deze regeerperiode stelselmatig toe, maar de initiatieven moeten van de bedrijven zelf komen. De stijging heeft uiteraard ook een impact op initiatieven op het vlak van klimaatvriendelijk beleid. Bij de O&O-steun voor bedrijven krijgen projecten die een bewezen duurzaam karakter hebben prioriteit. In de periode 2014 tot en met de eerste helft van 2017 werden er 57 onderzoek-, ontwikkeling of innovatieprojecten gesteund die over klimaat gingen voor een totaal bedrag van 22,5 miljoen euro. Ondertussen staat vast dat er al een heel aantal roadmaps bestaan op diverse niveaus soms wereldwijd, Europees, Belgisch, Vlaams, maar de aanpak verschilt naargelang de sector. Om dubbel werk te vermijden, moet dus eerst nagegaan worden of die bruikbaar zijn.

Demonstratieprojecten

De resolutie vroeg ook om met PMV-financieringsmechanismes of het Hermesfonds te participeren in duurzame demonstratieprojecten om op die manier bedrijven te helpen nieuwe technologieën te vermarkten. Na de recente oproep van het EFRO zijn er demonstratie- en proefprojecten geselecteerd, waaronder ook enkele relevant voor de klimaatagenda. Zo is er de Bio Base Europe Pilot Plant, een internationaal bekende schakel in de innovatieketen van de biogebaseerde economie. Dit project beoogt de versnelling van de technologietransfer en een beter projectmanagement door middel van nieuwe procesapparatuur en een vernieuwend concept van partnerhubs en projectmanagementrooms met geïntegreerde infrastructuur voor processturing. Naast EFRO-middelen krijgt dat project een Hermessubsidie van 735.000 euro.

Het project 1222 voor het onderzoeksgebouw VEG-i-TEC van de UGent valt onder het programma EFRO Vlaanderen 2014-2020. De UGent krijgt daarvoor een Hermessubsidie van 749.000 euro voor een gebouw voor industrieel toepasbaar onderzoek en ontwikkelingen rond verwerkingsprocessen van groenten en aardappelen en energie- en watermanagement in de agrovoedingsindustrie. Op dit moment is VLAIO bezig om specifieke instrumenten uit te werken in het kader van het Hermesfonds, voor onder meer opschaling, demonstratie of proeftuinprojecten, met het oog op de ondersteuning van samenwerkingsprojecten binnen de bedrijfsclusters. De uitwerking van deze instrumenten is gepland voor 2018.

Onderzoek- en innovatieprojecten

De onderzoek- en innovatietrajecten voor een koolstofarme, meer biogebaseerde en minder aardolieafhankelijke economie worden structureel gesteund door de creatie van strategische bedrijfsclusters of speerpuntclusters en innovatieve bedrijfsnetwerken. Niet minder dan drie van de speerpuntclusters brengen een klimaatdynamiek op gang: de energiecluster Flux50, de cluster duurzame chemie Catalisti en de cluster voor slimme duurzame logistiek, het Vlaams Instituut voor Logistiek. De strategische cluster Catalisti is opgericht als opvolger van het transformatieprogramma FISCH voor de chemische industrie. De overheid geeft, net als de industrie, jaarlijks 500.000 euro voor de werkingskosten van die clusters.

Daarbovenop zijn er projectsubsidies mogelijk voor innovatieve ontwikkelingen, onder meer om de klimaatdoelstellingen te halen. Ook bij de innovatieve bedrijvennetwerken zijn er drie die specifiek inzetten op klimaatvriendelijkheid. Groen Licht Vlaanderen werkt aan het digitaliseren van verlichting en kan dus niet zonder hulp van specialisten op het vlak van ICT, elektronica, automatisering enzovoort. Via digitaliseren en connecteren van verlichting kan een grote toegevoegde waarde en omzetstijging gerealiseerd worden. Het tweede netwerk werkt aan offshore-energie. Het derde netwerk is Power to Gas wat staat voor de omzetting van (variabele) hernieuwbare energie naar waterstof, dat in een aantal toepassingen kan gebruikt worden zoals mobiliteit of warmte. Voor een aantal grensoverschrijdende materies op het vlak van onderzoek en innovatie, energie en grondstoffen, infrastructuur, werd in navolging van de bilaterale chemiestrategie Vlaanderen-Nederland op 29 september 2017 een trilaterale chemiestrategie bekendgemaakt tussen Nederland, Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen.

Ecodesign

Het derde aspect van innovatie is het onderzoek naar ecodesign. Voor financiële ondersteuning voor het herdesignen (ecodesign) van producten kan men een beroep doen op een erkende consultant of designer, waarvoor een deel van de advieskosten kan gerecupereerd worden via de kmo-portefeuille. Design Vlaanderen promoot eigentijds en kwaliteitsvol Vlaams design. Het maakt deel uit van VLAIO en steunt ontwerpers en ondernemers. Voor productontwikkeling kan men een beroep doen op Flanders In Shape, de Vlaamse competentiepool voor productontwikkeling en industrieel design. De minister benadrukt ook het belang van de intellectuele eigendomsrechten. Voor informatie, eerstelijnsadvies, -begeleiding en dergelijke kan men een beroep doen op VLAIO-experts.

Duurzame digitale economie

De Klimaatresolutie vraagt voorts werk te maken van een duurzame digitale economie in Vlaanderen waarbij slimme en schone technologieën samengaan en ICT actief wordt ingezet om de transitie naar een koolstofarme samenleving te ondersteunen. In de Visie 2050 is de sprong maken naar een Industrie 4.0, één van de transitieprioriteiten. In het parlement werd dit op 18 mei 2017 toegelicht.

Omvorming van CO₂ naar grondstof

De VITO werkt aan de omzetting van CO₂ naar diverse producten, niet alleen tot grondstof voor bouwmaterialen en chemicaliën zoals de resolutie vroeg, maar ook brandstof. Door VLAIO werd en wordt steun verleend aan een reeks van projecten voor 'carbon capture and usage', zoals CAPTURE, een onderzoekscentrum naar het hergebruik van grondstoffen. Bedoeling is om academici samen te brengen met bedrijven met een zware ecologische voetafdruk en onderzoek te doen naar hergebruik van grondstoffen. Dat onderzoek zal worden uitgevoerd in een nieuw onderzoeksgebouw in Zwijnaarde, dat 15 miljoen euro zal kosten. De administratie werkt hard aan het opheffen van knelpunten in diverse wetgevingen en van het vermijden daarvan in nieuwe wetgevingen, bijvoorbeeld van Europa. CCU is een typevoorbeeld van innovatie waarbij overheidsinstrumentaria nog dienen te evolueren om een passend kader te bieden.

1.2.4. Aanvullende maatregelen

Los van de resolutie zijn er nog heel wat andere maatregelen in het domein Industrie, Economie en Innovatie. Zo participeert de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen in bedrijven en stelt ze financieringssystemen ter beschikking voor grote projecten voor hernieuwbare energie en energiebesparing in zowel overheids- als bedrijfsgebouwen. Het Vlaams Energiebedrijf werkt aan energieleveringen met enkel

groene stroom, een actieplan en maatregelen voor energie-efficiëntie in zorg en onderwijs enzovoort. Imec heeft zich geëngageerd om cruciale technologieën te ontwikkelen die nodig zijn om hernieuwbare energie maximaal uit te rollen in stedelijke gebieden en in de industrie. Het gaat onder andere om performantere zonnepanelen, sterkere batterijen en technologie voor slim netbeheer. Flanders Make werkt aan de creatie van elektrische en hybride aandrijfsystemen die een dubbele energiewinst boeken omdat ze minder energie verbruiken én omdat ze de verspilling van energie verminderen. De VITO zet in op thema's als hergebruik van grondstoffen, biogebaseerde economie, landgebruik, en, via EnergyVille, op energie. Ze is pionier in diepe geothermie met als doel een volwaardige geothermiecentrale in de Antwerpse Kempen. Energyville is de onderzoekssamenwerking in het domein van duurzame energie tussen KU Leuven, VITO en imec. Ze werkt onder meer aan thermische netten, optimaal gekoppelde energiesystemen en fotonvoltaïsche systemen. Ook EFRO steunt duurzame projecten onder meer met 37 miljoen euro voor Europese Uniesamenwerkingsprojecten op vlak van onderzoek, ontwikkeling en innovatie in koolstofarme economie, circulaire economie, klimaatverandering, milieu die rechtstreeks bijdragen aan EU-klimaatdoelstellingen.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkost van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

Hermes Sanctorum-Vandevoorde heeft een lijst maatregelen gehoord, maar de verwachte impact per onderdeel is niet duidelijk. Uiteraard is de impact van innovatie uiterst moeilijk in te schatten. De minister is echter ook verantwoordelijk voor de non-ETS-industrie, waar de verwachte reductie per beleidsinitiatief wel moet kunnen worden berekend. En dat geldt zeker voor de energie-intensieve bedrijven. Hij vraagt met aandrang meer cijfers over de impact.

Hij vraagt welke voorstellen de minister precies bij minister Joke Schauvliege heeft ingediend als bijkomende input voor het nieuwe klimaatplan en welke bij de eerder ingediende horen.

2.2. Tussenkost van Johan Danen

Johan Danen informeert hoe de Vlaamse Regering het opstellen van de roadmaps steunt. Wil de minister dat alle relevante sectoren een roadmap naar een koolstofarmere manier van werken hebben? Planning is belangrijk, maar het lid zou daar graag wat systematiek in zien.

Hij hoopt dat de vorderingen inzake de energiebeleidsovereenkomsten zoals gevraagd in de resolutie daadwerkelijk aan het parlement zullen worden gemeld. Hij wil aannemen dat heel wat bedrijven op dat vlak heel wat inspanningen doen, maar hoort van studiebureaus dat bedrijven terughoudend zijn om energie-efficiënte maatregelen te nemen als de terugverdientijd langer is dan enkele jaren. Hij suggereert de overeenkomsten goed te evalueren en ervoor te zorgen dat bedrijven kostenefficiëntie niet louter vanuit rendabiliteitsoogpunt maar ook vanuit klimaat oogpunt beoordelen.

Minister Joke Schauvliege vond de eerste reeks maatregelen van de andere ministers voor het nieuwe klimaatplan onvoldoende. Ook hij wil weten welke maatregelen minister Philippe Muyters bijkomend heeft ingediend.

In de resolutie worden ook maatregelen gevraagd voor de omscholing van mensen tewerkgesteld in de sector van de fossiele brandstoffen en zo nodig, sociale correcties voor de meest kwetsbaren onder hen. Hij had begrip voor protest van werknemers en vakbonden tegen de sluiting van de centrale van Langerlo, maar het is beter voor personeel en het milieu om te scholen zodat ze aan het werk kunnen in

toekomstbestendige sectoren. Een transitie vergt een draagvlak, daar kan dergelijke omscholing toe bijdragen.

2.3. Tussenkost van Willem-Frederik Schiltz

Willem-Frederik Schiltz acht de energiebeleidsovereenkomsten het juiste instrument om de energie-intensieve sector te motiveren. Toch ziet hij enkele knelpunten. Zo zijn grote bedrijven niet geneigd om te investeren in energie-efficiënte maatregelen buiten hun corebusiness waarvan de return-on-investmenttijd langer is dan twee jaar. Ze verwachten immers geen stijging van de energieprijzen. Een tweede zaak is de 'carbon leakage'-compensatie. Hij is daar absoluut voorstander van, maar bedrijven moeten dan wel degelijk nadelen ondervinden van energie-efficiëntie, anders is het een zinloze geldstroom naar de bedrijven. Hij informeert of grote bedrijven ingaan op het aanbod van ESCO-bedrijven, of richten die zich voornamelijk op kmo's?

Hoe kan de overheid er, naast de energiebeleidsovereenkomsten, voor zorgen dat de energie-intensieve sector de omslag sneller maakt? In het economisch beleid heeft de minister terecht sterk gefocust op kmo's die een grote achterstand hadden, en gebrek aan kennis en kapitaal. Als de energie-intensieve sector zelfs maar een paar percent energie bespaart, heeft dat een enorme impact op de totale uitstoot. Daar liggen de quick wins. Wordt dat vooral gehinderd door financieringsproblemen? Zo neen, verwacht hij dat er in de haven enorme investeringen zullen gebeuren om energieverbruik en uitstoot te verminderen. In welke mate zullen de EBO's dus bijdragen tot een daling van het energieverbruik? Weet de minister ongeveer over hoeveel ton CO₂-equivalent het gaat? Cijfers die aantonen dat investeren in CO₂-reductie opbrengt, zijn uiterst nuttig, want ze bewijzen dat die investeringen niet verdwijnen uit de economische welvaart maar ertoe bijdragen.

Willem-Frederik Schiltz wijst ook op het moeilijke evenwicht van de overheid als goede beheerder van belastinggeld en haar rol als signaalconsument, bijvoorbeeld bij innovatief aanbesteden. Hij vermeldt daarbij het onderzoek naar de ingebouwde veroudering bij merken als Apple. Hij vraagt of het mogelijk is strengere voorwaarden voor circulair aankopen te koppelen aan overheidsaanbestedingen. Daarmee bedoelt hij niet alleen producten die gemakkelijk uit elkaar te halen en te recyclen zijn, maar ook leasingopties waarbij het slijtagerisico bij de producent blijft. Op zich een kleine geste, maar de Vlaamse overheid, een grote consument, kan daarmee een belangrijk signaal geven.

2.4. Tussenkost van Robrecht Bothuyne

Ook *Robrecht Bothuyne* informeert naar de bijscholingsmaatregelen voor mensen die in sectoren werken die door de transitie verdwijnen of op een andere manier gaan werken. De resolutie vraagt ook te waken over de positieve effecten op de creatie van jobs van het klimaatbeleid. De overheid heeft heel wat maatregelen om energie-efficiëntie in bedrijven te stimuleren, toch nemen heel wat bedrijven en sectoren er niet aan deel. Hij roept de minister op om een grotere participatie aan bestaande maatregelen na te streven.

2.5. Tussenkost van Andries Gryffroy

Andries Gryffroy wijst erop dat niet de externe consultant beslist welke maatregel genomen wordt, maar wel het verificatiebureau VBBV dat verantwoordelijk is voor de jaarlijkse monitoring. Boven een bepaalde waarde is een maatregel verplicht. Om die waarde te bepalen wordt inderdaad rekening gehouden met de elektriciteitsprijs van de voorbije twaalf maanden. Een eerste heikel punt is dat een bedrijf niet altijd de berekeningen van consultant en verificatiebureau vertrouwt. Als de kwaliteit van de beoordeling verbetert, zal een bedrijfsleider gemakkelijker

de investering doen. Een tweede motivator voor investeringen waarvan de rendabiliteit beperkt is, zijn de steunmaatregelen als de Energiepremie Plus en de strategische ecologiesteun. Hij vraagt de minister het verband tussen EBO en ondersteuningsmaatregelen beter bekend te maken bij bedrijfsleiders.

2.6. Tussenkost van Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele wijst erop dat een bedrijf al moet beantwoorden aan de voorwaarden van een milieuvergunning. Hij hoopt dat daarbij de best beschikbare technologie de norm is, zeker als de milieuvergunning eeuwigdurend wordt. Voor extra's krijgen ze overheidsondersteuning via verschillende mechanismen. Hij informeert of de minister mogelijkheden ziet om ook algemene investeringssteun te koppelen aan klimaat- of milieuvoorwaarden.

3. Antwoorden van de minister

Minister *Philippe Muyters* zal zijn inbreng in het Klimaatplan eerst met minister Joke Schauvliege bespreken vooraleer deze aan het parlement voor te leggen.

Voor innovatieprojecten is het onmogelijk om de besparing in uitstoot vooraf te ramen. Als het rendement zeker was, zou de industrie trouwens dergelijk onderzoek zelf bekostigen. De overheid deelt het risico, zonder dat zouden de projecten er niet komen.

Het rapport over EBO wordt begin 2018 door de regering besproken en zal nadien aan het parlement worden bezorgd. Wat de impact van een reeks maatregelen betreft geeft de minister nog volgende cijfers mee. Inzake energiescans bij kmo's werden 470 scans uitgevoerd. Dit betekent een besparing op CO₂-uitstoot van ca. 21 kiloton per jaar. Inzake KOALA vonden er 88 scans plaats. Afhankelijk van de mate van opvolging van de aanbevelingen betekent dit een besparing van ca. 3,5 kiloton per jaar. Er werden energiebeleidsovereenkomsten gesloten met 334 bedrijfsvestigingen die goed zijn voor 90% van het industrieel energieverbruik. De EBO's hebben dus een veel grotere impact op de CO₂-reductie dan de voormelde initiatieven.

Over de doelstellingen van de call voor niet-ETS wordt nog volop gediscuteerd met de industrie. Momenteel wordt bekeken voor welke sectoren er al roadmaps bestaan en voor welke sectoren er bijkomende nodig en zinvol zijn.

Een energiebeleidsovereenkomst legt bedrijven op enkel die investeringen te doen die ze voldoende snel kunnen terugverdienen opdat hun concurrentiepositie niet in gevaar komt. Door de hervorming van ETS zal koolstof duurder worden, wat het terugverdieneffect in gunstige zin zal beïnvloeden. Op het vlak van extra maatregelen richt de Vlaamse Regering zich op wat gangbaar is in Europa zodat de Vlaamse bedrijven concurrentieel blijven.

De minister acht het, in dit digitale tijdperk van veranderingen, de plicht van elk werkgever om de werknemers kansen te bieden zich bij te scholen. Het is dan ook weer de plicht van elke werknemer om te beseffen dat hij tot 67 leerplichtig is. De overheid moet dat vergemakkelijken. Daartoe heeft Vlaanderen op 11 juli 2017 een Guldensporenakkoord over opleiding en vorming afgesloten met werkgevers en werknemersafgevaardigden. Dat wordt uitgevoerd en geldt uiteraard ook voor de sector van de fossiele brandstoffen.

De minister wijst erop dat hij vandaag geen plannen maar maatregelen voorstelt.

Voor niet-energie-intensieve bedrijven is er het ESCO-fonds. Het idee is de kmo's te ontlasten van beslissingen en zelf investeringen te doen die goed zijn voor het milieu. Dat is een idee van Annemie Turtelboom.

De minister heeft begrip voor de opmerking over de jobtoets.

De screening op energie-efficiëntie staat open voor alle sectoren. Hij hoopt dat het uniek loket bij het VLAIO ervoor zal zorgen dat elk bedrijf de maatregelen kent die voor hem bruikbaar zijn.

Bedrijven horen geen subsidies te krijgen om te voldoen aan de wet, wel voor extra's en voor milieu en klimaat zijn dat de ecologiepremies. De superstrategische steun is er voor investeringen in totaal nieuwe ontwikkelingen.

In een van de vorige commissievergaderingen heeft de minister het gehad over innovatief aanbesteden en aankoopbeleid. Bij keuzes in het aankoopbeleid wordt het circulaire karakter van producten mee in rekening gebracht. Hij zal daar, in overleg met minister Liesbeth Homans voort op inzetten. Er zijn een achttal projecten voor innovatief aanbesteden. Met de resultaten ervan wil de minister ook anderen overtuigen zo te werk te gaan. Hij wijst op het evenwicht tussen aanbestedingen en kiezen voor innovatie zonder de markt te laten spelen. Daartoe is nu een eerste stap gezet.

Wilfried Vandaele begrijpt dat het moeilijk is om extra voorwaarden op te leggen aan klassieke steunmechanismen zoals voor reconversie, maar acht het niet onmogelijk. Het is immers een gunst van de overheid, dus kan zij voorwaarden stellen.

Willem-Frederik Schiltz kijkt uit naar de resultaten van het innovatieve aanbesteden en de impact op andere departementen. Hij heeft toch nog wel wat vragen bij de link tussen EBO en premiestelsels. Zo kan een bedrijf dat warmte wil besparen voor eigen gebruik en niet injecteert in een extern warmtenet geen aanspraak maken op de Energiepremie Plus. Hij zal zich er zelf in verdiepen om na te gaan of een verfijning van de regels zinvol is.

III. Bespreking met Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn

1. Toelichting door de minister

Minister *Ben Weyts* zegt dat de resolutie drie hoofdlijnen bevat voor het domein Mobiliteit: synergie tussen het ruimtelijk en het mobiliteitsbeleid, de omslag naar een nieuw mobiliteitssysteem, de transitie naar emissievrije transportmiddelen.

1.1. Synergie tussen ruimtelijk en mobiliteitsbeleid

Inzake de synergie tussen ruimtelijk en mobiliteitsbeleid kan de minister rapporteren over de afstemming van het BRV en het Mobiliteitsplan Vlaanderen, over het beleid voor basisbereikbaarheid en het beleid voor stedelijke logistiek. Er zijn verschillende stappen gezet om het ruimtelijk en mobiliteitsbeleid op elkaar af te stemmen. Zowel in het witboek BRV als in het bijgesteld ontwerp van Mobiliteitsplan Vlaanderen worden daartoe dezelfde uitgangspunten aangenomen. Het witboek BRV plant ruimtelijke ontwikkelingen rond knooppunten en verbindingen en stuurt de ruimtelijke ordening zodat die het gebruik van duurzame modi mee ondersteunt. Vanuit mobiliteit worden deze knooppunten multimodaal uitgerust zowel op vlak van logistieke stromen als personenvervoer, zodat combimobiliteit maximaal wordt gefaciliteerd. In het witboek BRV staat bijvoorbeeld de doelstelling om de dichtheid van woongelegenheden en werkplekken aan collectieve vervoersknooppunten met

30 percent te doen stijgen. Het verhogen van het ruimtelijk rendement resulteert in een efficiënter of hernieuwd gebruik van al ingenomen ruimte. De kansen voor rendementsverhoging worden afhankelijk gemaakt van de ligging aan een duurzaam vervoersysteem voor personen of goederen en de nabijheid van voorzieningen. Met het vergunningenbeleid wordt ervoor gezorgd dat dergelijke locaties bij voorrang worden ontwikkeld.

Een ander belangrijk beleidsthema is basisbereikbaarheid. Vlaanderen zal opgedeeld worden in vervoerregio's, waarin alle partners die zich buigen over de mobiliteit in die regio, verzameld worden. Het Departement Mobiliteit en Openbare Werken zal het voorzitterschap waarnemen, maar ook het Agentschap Wegen en Verkeer, De Lijn, de NMBS, Infrabel, de lokale besturen zijn vertegenwoordigd. Nu is er al overleg, maar ongestructureerd en zonder dat alle mobiliteitspartners erbij aanwezig zijn.

Het beleidskader voor stedelijke logistiek is vooralsnog vrij algemeen en dient eerder gezien te worden als een eerste aanzet. De ambitie is om de stedelijke logistiek tegen 2030 efficiënt en grotendeels koolstofvrij te maken. Dat stemt overeen met het Europese witboek Transport. Het beleidskader effent ook het pad naar koolstofarme en economisch rendabele stedelijke logistiek. Het faciliteert de economische bedrijvigheid en ondersteunt leefbare kernen.

1.2. Omslag naar een nieuw mobiliteitssysteem

De omslag naar een nieuw mobiliteitssysteem wordt gemaakt met het beleid voor basisbereikbaarheid, het fietsbeleid en de combimobiliteit. De overheid speelt een voorbeeldfunctie en zet volop in op innovatie.

Basisbereikbaarheid

Basisbereikbaarheid is een belangrijke gamechanger in het mobiliteitsbeleid. De conceptnota basisbereikbaarheid, goedgekeurd op 18 december 2015, bevat de krachtlijnen om te komen tot een vraaggericht systeem waarin alle beschikbare middelen optimaal benut worden. Er komt betere globale regie en meer lokale inspraak. Het aanbod van openbaar vervoer wordt niet op zichzelf bekeken, maar als deel van een geïntegreerd mobiliteitsnetwerk, met oog voor combimobiliteit en voor- en natrajecten met (deel)fiets, (deel)auto, vervoer op maat en andere vervoersmodi. Dit komt tegemoet aan de resolutie waarin gevraagd werd een beleid te voeren waardoor de fiets, het openbaar en collectief vervoer en alternatieven zoals autodelen een effectief, aantrekkelijk, efficiënt en snel alternatief zijn voor de privéwagens. Het concept basisbereikbaarheid wordt uitgetest in vier proefregio's, Westhoek, Aalst, Mechelen en in een later stadium Antwerpen. De proefprojecten hebben tot doel een strategisch mobiliteitsplan op niveau van de vervoerregio uit te tekenen. Dat gebeurt onder regie van het departement Mobiliteit en Openbare Werken.

Fietsbeleid

De minister wijst op het degelijke fietsbeleidsplan waarvan de grootste betrachting was om tot meer samenhang in het fietsbeleid te komen; om de lat hoger te leggen op vlak van investeringen; de link te leggen met combimobiliteit; de Vlaming aan te zetten tot een échte fietscultuur, ook voor woon-werkverkeer. Voor elke krachtlijn formuleert het Vlaams Fietsbeleidsplan een aantal schakels of meer gedetailleerde actiepunten. Ook worden in het Vlaams Fietsbeleidsplan de krachtlijnen uitgezet voor de uitbouw van volledige en snelle maar ook comfortabele en veilige netwerken. Het investeringstempo is opgetrokken. De vastleggingen hebben in 2017 de kaap van 100 miljoen euro genomen. Voor 2018 ligt de ambitie op 110 miljoen euro. In 2014 was dat nog 89 miljoen euro.

In samenwerking met de provincies en lokale overheden wordt gezorgd voor een betere zichtbaarheid en herkenbaarheid van het fietssnelwegennetwerk. Het F-systeem zal de fietssnelwegen op uniforme wijze bewegwijzeren. De minister verhoogt de subsidies voor het eerste Vlaamse fietssnelwegennetwerk. Voorheen was het zo dat gemeenten een subsidie konden vragen bij het Fietsfonds voor investeringen op het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk, waaronder ook enkele fietssnelwegen vallen. Ze konden tot 80 percent vergoed krijgen: 40 percent van de Vlaamse overheid en 40 percent van de provincies. Nu zullen ze tot 100 percent kunnen krijgen voor de aanleg van fietsinfrastructuur. Daarnaast is de subsidiebasis verruimd: niet enkel de infrastructuur maar ook onteigeningen – die duur zijn daar het vaak om bouwgrond gaat – en studiekosten. Op die manier kan het financiële aspect geen rem meer vormen voor de realisatie van missing links.

Combimobiliteit

Deelfietssystemen zijn belangrijk voor de combimobiliteit. De Vlaamse overheid tracht, samen met De Lijn en het departement Mobiliteit en Openbare Werken de huidige participatie van om en bij de 20 percent in het deelfietssysteem Blue-bike uit te breiden. De revisie van de boekhouding van die organisatie heeft wel wat malversaties aan het licht gebracht. Het is de bedoeling het netwerk uit te breiden en niet alleen aan stations maar ook aan bushaltes en park-and-rides deelfietsen te plaatsen.

Bij de green deal Gedeelde mobiliteit met als initiatiefnemers Autodelen.net, Taxistop, The New Drive en The Shift en andere partners, waaronder bedrijven, overheden enzovoort ligt de focus op het stimuleren en ondersteunen van bedrijven, overheden en burgers om hun mobiliteit duurzamer te organiseren onder andere door gebruik te maken van het aanbod aan autodeel- en fietsdeelsystemen en carpooldiensten. Gedeelde mobiliteit krijgt een volwaardige plaats in het mobiliteitsbeleid door het initiëren van diverse beleidsmaatregelen die bijdragen tot een goede basisbereikbaarheid en een vlotte combimobiliteit. Werkgroepen in het kader van de green deal gaan na wat de hinderpalen zijn bij de uitrol van autodeelsystemen, het stimuleren van carpooling of het aanbieden van nieuwe vervoersdiensten.

Voorts wordt ingezet op klantvriendelijke accountbased tarifiering voor verschillende vervoersmodi. Na de abonnementen zullen ook de tienrittenkaarten op MOBIB-kaart kunnen worden opgeladen en daarna volgt het gewone ticket. De volgende stap is EMV-c met betaling via kredietkaart: tappen met een contactloze bankkaart of een smartphone zal dan volstaan om een rit te betalen.

Voor de GEN-zones Antwerpen en Gent werd begin oktober 2017 de City Pass gelanceerd voor alle vormen van collectief openbaar vervoer. Voor de GEN-zone Brussel lopen de voorbereidingen. Niet alleen is er daar een extra partner, namelijk MIVB, de prijszetting en het territorium, wat de elasticiteit beïnvloedt, moeten nog afgebakend worden alsook moet de verdeelsleutel van de inkomsten over de vervoersmaatschappijen bepaald worden.

Combimobiliteit is het belangrijkste uitgangspunt voor herinrichting van stationsomgevingen in samenwerking met de NMBS, Infrabel en de stad zoals in Mechelen, Gent, Diest, Kortrijk, Aalst en andere. Om Antwerpen bereikbaar te houden wordt er geïnvesteerd in combiparkings, met een ruimere functie dan enkel park-and-ride. Zo moet de Noorderlijn er niet alleen voor zorgen dat het centrum beter bereikbaar is vanuit alle windrichtingen maar komen er ook tramverlengingen tot in het noorden en tot het nieuwe Havenhuis, een nieuwe tram-busbaan op de Noorderlaan tot P+R Luchtbal enzovoort. Om de stap naar de tram voor automobilisten zo klein mogelijk te maken, wordt momenteel aan het nieuwe eindpunt ter hoogte van de Havanastraat een combiparking aangelegd met plaats voor twee busperrons, enkele honderden fietsenstallingen en een duizendtal auto-

parkeerplaatsen. Eindresultaat is een transferium waar auto, fiets, bus en tram vlot op elkaar aansluiten. Voor de Vlaamse Rand werd een algemene park-and-ride-strategie uitgewerkt. Voorts is er een onderzoek gevoerd op basis waarvan de eerste quickwinlocaties werden aangeduid. Dat zijn vaak terreinen van NMBS en/ of Infrabel. Vlaanderen trekt daar de nodige middelen voor uit, onder meer om bestaande NMBS-parkings te verruimen. Het is aan de NMBS om daar met open geest en bereidwilligheid over te onderhandelen.

Voorbeeldfunctie

De overheid moet het goede voorbeeld geven. Om tot een vergroening van het eigen wagenpark te komen, werd het aankoop- en leasebeleid voor de diensten van de Vlaamse overheid in 2017 sterk aangepast. Aankoopbeleid valt onder minister Liesbeth Homans. Bij het Agentschap Wegen en Verkeer, de entiteit met de grootste dienstvoertuigenvloot van de Vlaamse overheid, waren 57 percent van de nieuw aangekochte dienstvoertuigen CNG-aangedreven, namelijk 45 van de 79 voertuigen. Dat brengt die administratie ver boven het quotum.

Vanaf januari 2018 zal het Agentschap Wegen en Verkeer haar aannemers stimuleren om op een milieuvriendelijkere wijze asfalt te leggen. Het gaat daarbij om zogenaamde groene asfalt die geproduceerd wordt bij een lagere temperatuur. Deze techniek zorgt voor minder CO₂-uitstoot bij de productie maar heeft ook nog andere voordelen zoals betere arbeidsomstandigheden, minder kortetermijnveroudering van enkele materialen, een snellere droogtijd waardoor de weg sneller kan worden opengesteld voor het verkeer enzovoort. Offertes van aannemers die volgens dit procedé te werk gaan, zullen een gunstigere beoordeling krijgen. Vanaf 2021 zal dergelijk asfalt de norm zijn.

Volgend jaar worden de verouderde NaLP-lampen op autosnelwegen vervangen door LED-lampen. De aanbesteding wordt voorbereid. Op die wegen volstaat het de sokkels en de lampen te vervangen, bekabeling en palen zijn nog in goede staat. Voor de gewestwegen is de verlichting aan een grondigere renovatie toe. Dat gebeurt stapsgewijs bij nieuwe herinrichtingen of bij renovaties van de verlichtingsinstallatie. Daarbij worden weg- en fietspadenverlichting verder geüniformeerd. Ook hier wordt resoluut gekozen voor een volledige omschakeling naar LED-verlichting.

De netwerken worden aangewend voor duurzame energieproductie en opslag: bijvoorbeeld de pomp- en waterkrachtcentrales langs de waterwegen, ruimte voor windprojecten op MOW-gronden en de zoektocht naar synergie in de havens.

Voorts worden er walstroomvoorzieningen gebouwd zodat schepen aan de kade stroom kunnen aftappen in plaats van de eigen vervuilende dieselmotoren daarvoor te gebruiken.

Ten slotte zullen bij de autokeuring emissies strenger gecontroleerd worden en fraude, onder meer onterechte aangifte van AdBlue, bestraft worden. In samenwerking met GOCA wordt in de drie gewesten een nieuw meettoestel uitgetest voor roetfilters. Daarmee neemt men het voortouw in Europa.

Innovatie en modal shift

Sinds 1 januari 2017 is het Vlaams Instituut voor de Logistiek erkend als speerpuntcluster Logistiek. Het is het innovatieplatform voor de logistieke sector.

Vorig jaar richtte de Vlaamse Regering het adviespunt Multimodaal.Vlaanderen op, dat de verschillende adviesinstanties samenbrengt en particulieren en bedrijven een totaaloplossing met een combinatie van vervoersmodi biedt. Daarmee wil de

regering onder meer bedrijven stimuleren na te denken over vervoer via water of spoor.

Diverse investeringen in de waterweg zijn bedoeld om de capaciteit te verhogen: onder andere de verhoging van de bruggen op het Albertkanaal tot 9,1 meter zodat vierlagige containerschepen kunnen passeren; de watersnelwegverbinding tussen Antwerpen-Limburg-Wallonië-Duitsland; de aanpassing van het Zeekanaal Brussel-Schelde; de Seine-Scheldeverbinding om de Vlaamse havens en Rotterdam over het water met Parijs te verbinden, een investering van om en bij de 5 miljard euro, vooral aan Franse kant.

Om het goederenvervoer per spoor te stimuleren besliste de Vlaamse Regering om via cofinanciering financieel te participeren in een aantal strategische spoorprojecten die deel uitmaken van de Vlaamse spoorstrategie. Aanvankelijk was het de bedoeling elf Vlaamse spoorprioriteiten te realiseren, uiteindelijk zijn het er dertien geworden. Vlaanderen heeft een projectbureau Spoorinvest opgericht om de uitvoering daarvan aan te sturen.

1.3. Transitie naar emissievrije transportmiddelen

Vergroening voertuigen openbaar vervoer

Inzake de transitie naar emissievrije transportmiddelen is de minister in eerste instantie verantwoordelijk voor de vergroening van de busvloot van De Lijn, die er nu sneller komt, conform de conceptnota Clean Power For Transport. Recent zijn 230 bussen besteld, een mix van hybride en dieselbussen (euro-6). Die hybridebussen moeten gemakkelijk aanpasbaar zijn naar een batterij-elektrische bus, voor kortere afstanden in de stadskern, buiten de stadskern blijven de bussen hybride. In het najaar 2017 werd een aanbesteding gelanceerd voor batterij-elektrische bussen, de toewijzing gebeurt in de eerste helft van 2018. Voor de aankoop van hybride en batterij-elektrische bussen gebruikt de minister ook middelen van het Klimaatfonds.

Voor het Brabantnet is de aanbesteding van de vijftien hybride trambussen voor het nieuwe ringtracé van Jette over Vilvoorde naar de luchthaven van Zaventem ondertussen toegewezen. Alle nieuwe bussen voldoen aan de strengste euro-6-normen. Met de verschillende leveringen van nieuwe bussen zal eind 2017 ongeveer 30 percent van de bussen een euro-6-motor hebben. Voor het openbaar busvervoer uitgevoerd door private vervoermaatschappijen wordt onderzocht hoe de besteisen bij nieuwe aanbestedingen aangescherpt kunnen worden.

Alternatieve brandstoffen en aandrijvingen

Ter bevordering van de alternatieve brandstoffen en aandrijvingen wil de minister meer publieke laadpunten op autosnelwegen en gewestwegen, op carpoolparkings en park-and-rideparkings. Bij vernieuwing van de concessie, ongeveer één grote autosnelwegparking per jaar, wordt stelselmatig de verplichting opgelegd om elektrische laadpunten aan te leggen. Voorts zijn er financiële stimuli als de zittende concessionaris laadpunten voor elektrische voertuigen aanlegt, bijvoorbeeld een aanpassing van de concessievergoeding. Binnen twee jaar zal het autosnelwegennet gebiedsdekkend uitgerust zijn met elektrische laadinfrastructuur, voornamelijk van het type snelladers.

Voor elektrische laadpalen op carpoolparkings en park-and-rideparkings worden vergunningen verleend aan private uitbaters voor zowel installatie als uitbating. Na een eerste oproep werden vijf locaties voorzien van elektrische laadpalen, een tweede oproep is gestart in het najaar van 2017. De Vlaamse minister van Energie en Ben Weyts hebben van Europa 5 miljoen euro ontvangen voor de uitrol van

alternatieve brandstoffen langsheen de hoofdassen van het trans-Europese transportnetwerk. Deze middelen zullen via een projectoproep ter beschikking gesteld worden aan lokale overheden en private ontwikkelaars om laadpalen voor elektrische voertuigen, LNG/CNG-tankstations, waterstoftankstations en walstroominstallaties te bouwen. Bij De Lijn wordt in kaart gebracht op welke plaatsen het aanbod voor alternatieve energie ondersteund kan worden. Zowel gekoppeld aan de vergroening van het eigen wagenpark, als op terreinen van De Lijn die momenteel al ter beschikking worden gesteld, als op park-and-rideplaatsen zal De Lijn de mogelijkheden van elektrische laadpalen onderzoeken.

Zero-emissie voer- en vaartuigen

De doelstelling om tot 50 percent verkoop van zero-emissievoertuigen te komen in 2030 maakt deel uit van het bijgestelde ontwerp Mobiliteitsplan Vlaanderen. De concrete maatregelen zullen verder uitgewerkt worden in CPT-Visie 2030. Dat is niet beperkt tot personenwagens, ook de vergroening van de binnenvaart is een doel. Er worden initiatieven genomen om zowel het energieverbruik en de emissies van de vloot te verminderen als het gebruik van alternatieve brandstofbronnen, onder meer LNG, en aandrijfsystemen in de scheepvaart te stimuleren. Hierbij wordt ingezet op onderzoek en het verspreiden van goede praktijken, het faciliteren en implementeren van proefprojecten, economische en regelgevende incentives en steunmaatregelen.

Kilometerheffing

De inkomsten van de kilometerheffing vielen tegen, maar de oorzaak was de positieve evolutie dat de vrachtwagenvloot sneller gemoderniseerd werd. Ondertussen is bijna 80 percent euro-5 of euro-6-motoren. De inkomsten waren minder, maar het milieu heeft erbij gewonnen. Uit de inkomsten van de kilometerheffing gaat jaarlijks 36 miljoen euro naar de ondersteuning van verkeersveilige en milieuvriendelijke technieken. Transportfirma's of eigenaars van vrachtwagens kunnen van het Ondernemersloket subsidies krijgen voor het installeren van verkeersveiligheidstechnologie als dodehoekcamera's of milieuvriendelijke technieken die zorgen voor minder verbruik of uitstoot. De eerste fase van het onderzoek naar een kilometerheffing voor lichte voertuigen, personen- en bestelwagens is afgerond. In de tweede fase wordt een tweede studie aanbesteed en uitgevoerd over de mogelijkheden, het tarief, het netwerk, de technologie enzovoort.

1.4. Impact op CO₂-emissies

Tot slot geeft de minister een grafiek met de potentiële daling in CO₂-equivalenten van het Mobiliteitsplan Vlaanderen. De administratie heeft ervoor geopteerd om enkel de totale daling door alle maatregelen samen te berekenen: een daling van 16,4 mton tot 12,7 mton. De minister geeft voorts een grafiek met het verschil tussen het referentiescenario, zijnde de CO₂-uitstoot bij groei zonder maatregelen en het beleidsscenario, zijnde de CO₂-uitstoot indien het maatregelenpakket uit het bijgestelde ontwerp Mobiliteitsplan Vlaanderen wordt uitgevoerd, samen met de ruimtelijke ingrepen uit het witboek BRV en de verdere vergroening van het wagenpark zoals vooropgesteld in de conceptnota CPT.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkoms van Willem-Frederik Schiltz

Willem-Frederik Schiltz heeft begrepen van minister Joke Schauvliege dat er nog gedetailleerde kosten-batencurves per beleidsdomein zullen komen. Uit de grafiek van minister Ben Weyts leidt hij een daling af van 3,7 miljoen ton CO₂ tegen 2030. Transport is de enige sector die steeg tegenover het referentiejaar. Hoog tijd dus

om in te grijpen. Hij vraagt of in de berekeningen ook de milieubaten van meer open ruimte meegerekend zijn of enkel de mobiliteitsmaatregelen.

Willem-Frederik Schiltz weet dat de omschakeling naar LED-verlichting volgens de minister van Klimaat op de klimaatop 40 ton CO₂ per jaar zou kunnen besparen. Hij vraagt of alle lampen moeten worden vervangen en of er op sommige plaatsen geen alternatieven zijn. Het is bijvoorbeeld mogelijk een plaats enkel te verlichten als er een voertuig passeert. Oplichtende wegmarkering maakt verlichting op sommige plaatsen overbodig enzovoort. Terloops merkt hij op dat bepaalde wegmarkering ook kan oplichten als het vriest.

2.2. Tussenkost van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

Hermes Sanctorum-Vandevoorde is tevreden dat de kilometerheffing in het lijstje van de transitie maatregelen staat en niet langer louter als rechtvaardige fiscaliteit gezien wordt, zoals bepaalde parlementsleden nog niet zo lang geleden verkondigden.

Hij dankt de minister voor de grafiek met prognoses van CO₂-dalingen. Hij vraagt of daar sensitiviteitsanalyses op toegepast zijn. Hij acht het mogelijk dat het niet volledig of niet uitvoeren van één bepaalde maatregel, bijvoorbeeld de slimme kilometerheffing in een drastisch andere uitkomst zou kunnen resulteren. Hij vraagt toch wat meer detailinformatie over hoe de input in het model gebeurd is, hoewel hij wel begrijpt dat een emissiereductieberekening per maatregel moeilijk of minder relevant is. Voorts informeert hij of ook de maatregelen van de tweede oproep van minister Joke Schauvliege in de curve verrekend zijn.

2.3. Tussenkost van Johan Danen

Ook *Johan Danen* vraagt wat het beleidsscenario precies inhoudt. Zit de budget-neutrale slimme kilometerheffing er bijvoorbeeld in?

Voorts informeert hij of er na 2019 nog steeds klassieke dieselbussen zullen worden gekocht.

Zijn de voorliggende maatregelen voldoende om tegen 2030 een halvering van het aantal auto's met verbrandingsmotor te bewerkstelligen?

2.4. Tussenkost van Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele vraagt of ook de lichten die doorgaans niet meer branden aangepast zullen worden voor LED-lampen.

Bestaat het risico dat de subsidiesystemen voor verkeersveiligheid en milieuvriendelijkheid van vrachtwagens zaken financieren die wettelijk vereist zijn?

2.5. Tussenkost van Bart Dochy

Bart Dochy vindt de normen voor financiering van het Fietsfonds in het Fietsvademecum streng. Kwaliteitscriteria zijn nodig, maar soms zijn er omstandigheden die een afwijking rechtvaardigen, zoals de onmogelijkheid om te onteigenen wegens de breedte van de weg of waterzieke gronden. Hij vindt het logisch dat dergelijke afwijkingen minder subsidies opleveren, maar nu is het alles of niets. Hij pleit voor wat soepelheid, een cofinanciering als de normen niet helemaal conform het fietsvademecum zijn.

2.6. Tussenkost van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne is blij met de grote omslag in de uitstoot die de prognoses beloven. Transport is de grootste, en nog steeds groter wordende verantwoordelijke van uitstoot. Ook hij wil weten hoe de berekeningen precies gemaakt zijn en welke acties tot welke daling van broeikasgassen leiden. Die informatie zal trouwens ook nodig zijn om de kosten-batencurves per sector op te stellen. Hoe zal de minister de verkoop van personenwagens met verbrandingsmotor doen dalen? Wat is de timing van het uitdoofscenario waar de resolutie om vraagt?

2.7. Tussenkost van Tinne Rombouts

Ook *Tinne Rombouts* plaatst vraagtekens bij de rigide regels voor subsidies van fietsinfrastructuur. Verkeersveiligheid is belangrijk, maar het is soms toch beter een en ander aan te passen, ook al voldoet de ingreep niet aan alle voorschriften, dan de situatie bij het oude te laten. Ook zij vraagt meer soepelheid en ook om vernieuwende oplossingen niet louter te verbieden omdat ze nog geen deel uitmaken van de richtlijnen.

Ze ziet veel potentieel in deelfietssystemen, gekoppeld aan De Lijn. Wat zijn de knelpunten? Waarom zijn ze er nog niet? Op welke termijn dan wel?

Ook zij wil weten welke maatregelen verrekend zijn in de grafiek. En kan de minister een ruwe verdeling van de besparingen over de maatregelen geven?

3. Antwoorden van de minister

Minister *Ben Weyts* zal bekijken of de tabel met CO₂-prognoses kan worden uitgesplitst.

Het uitdoofscenario voor personenwagens met een verbrandingsmotor wordt momenteel opgesteld in een werkgroep Energie-Mobiliteit en Openbare Werken. Nu al staan er concrete termijnen op maatregelen zoals de vernieuwing van het wagenpark van De Lijn. Na 2019 zullen enkel nog ten minste hybride bussen aangekocht worden. Voor de omschakeling zullen er fiscale stimuli zijn. De overheid moet zorgen voor een zo ruim mogelijk aanbod en bevoorradingszekerheid.

De minister wil de participatie van Vlaanderen aan Blue-bike verhogen en de organisatie zelfs overnemen. De huidige eigenaar NMBS moet het daar echter mee eens zijn. De eigendomsstructuur is ook bijzonder complex waarbij verschillende aandeelhouders deel hebben in één entiteit die participeert in Blue-bike.

Als het beleid gewoon voortgezet wordt zonder ingrijpen zal door de verwachte economische groei de uitstoot toenemen met 0,9 miljoen ton. De maatregelen, inclusief de kilometerheffing voor vrachtwagens en personenwagens, zijn dus goed voor een totale besparing van 4,6 miljoen ton CO₂-equivalent.

Momenteel lopen twee offerteaanvragen: de volledige uitbesteding van de wegverlichting langs autosnelwegen, dus vervanging van sokkels en lampen, plaatsing en onderhoud inbegrepen én de aanbesteding van enkel de aankoop van het materiaal. Het verwijderen van verlichtingspalen die niet meer gebruikt worden, kost te veel geld. Een tweede overweging is dat de verlichting dan wel kan worden aangestoken in geval van calamiteiten. De kost voor de vervanging van sokkel en lampen is minimaal en de palen hebben zeker nog een gemiddelde levensverwachting van twintig jaar. Gewestwegen worden sowieso meer verlicht. Oplichtende markeringen met LED-verlichting voor fietspaden bestaat al in Oud-Heverlee, maar is niet bruikbaar voor autosnelwegen omdat daar permanent voertuigen voorbij komen. Gezien de densiteit van het verkeer zijn ze ook

niet bruikbaar op de meeste gewestwegen. Deze lichten hebben ook onaangename effecten voor omwonenden.

De minister werkt aan extra maatregelen en aan de intensifiëring van de huidige maatregelen om nog grotere winsten te boeken op vlak van energie-efficiëntie, minder uitstoot en dergelijke.

Het fietsvademecum moet zorgen voor een uniforme aanleg van fietspaden. Het moet in sommige gevallen echter mogelijk zijn daarvan af te wijken. Hij denkt dat de administratie al de nodige flexibiliteit aan de dag legt.

Wilfried Vandaele vindt het goed de palen te laten staan maar weet niet of alle sokkels en lampen dienen te worden vervangen. De kost mag dan minimaal zijn in vergelijking met het totale bedrag, maar allicht gaat het al snel om een paar miljoen euro. Minister *Ben Weyts* vindt het te gek de paal te laten staan zonder lamp. De lamp en de sokkel kosten weinig. *Tinne Rombouts* vreest voor verloedering van de palen als ze niet gebruikt worden.

IV. Bespreking met Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding

1. Toelichting door de minister

1.1. Beleidsdomein Wonen

Bijkomend sociaal woonaanbod

Minister *Liesbeth Homans* heeft het vooreerst over het bijkomend sociaal woonaanbod in deze regeerperiode. Om de kritiek te vermijden dat er realisaties van de vorige minister bij zijn, gaan de tellingen over de periode 2015-2019. Jaar na jaar krijgt ze van de andere regeringsleden machtigingen voor extra aanbod voor sociale woningbouw. In de cijfers is rekening gehouden met een extra machtiging van 285 miljoen euro. In totaal besteedde de regering 2,7 miljard euro aan 15.348 nieuwbouwwoningen en 1,1 miljard euro aan de renovatie van 20.000 woningen. De renovaties zijn nodig omdat het socialewoningpatrimonium verouderd is. Zo zijn er huurders die meer betalen aan energie dan aan huishuur.

Specifieke klimaatmiddelen voor sociale huisvesting

Van de klimaatmiddelen, de zogenaamde VKF-subsidies, in totaal 324 miljoen euro, gaat 80 miljoen euro naar sociale huisvesting en 45 miljoen euro naar Het Facilitair Bedrijf. Dat bewijst dat de regering beseft hoe groot de uitdagingen zijn in de sociale woningen maar ook in de overheidsgebouwen. De middelen worden in schijven van 20 miljoen euro vrijgegeven. Het klimaatbudget voor sociale huisvesting bedroeg 7,8 miljoen euro in 2013 en 40 miljoen euro voor 2016-2017. In 2018 en 2019 komt er telkens 20 miljoen bij.

In Antwerpen is er zelfs meer besteed dan beschikbaar was. Dat was mogelijk door een switch van middelen voor rationeel energiegebruik naar VKF-middelen, die zijn beter geschikt voor de grootschalige renovatie van de vele grote wooncomplexen in die provincie. De belangrijkste VKF-maatregelen zijn de plaatsing van hoogrendementsglas en gevelisolatie inclusief spouwisolatie, dakisolatie, sloop, cv-ketel en vloerisolatie. Voor de REG-subsidies was er 28,5 miljoen euro beschikbaar voor de plaatsing van hoogrendementsglas, nieuwe cv-ketels en dakisolatie.

Vlaams Energierenovatieprogramma 2020

Het Vlaams Energierenovatieprogramma 2020 (ERP2020) stelt dat er tegen 2020 geen woningen meer mogen zijn met enkele beglazing, zonder dakisolatie of met weinig energiezuinige verwarmingssystemen. De Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen bevraagt de sociale huisvestingsmaatschappijen om de vooruitgang te monitoren. Dit leverde een inventaris op van de energetische toestand van het huurpatrimonium einde 2010, 2014 en 2016. De aanzienlijke vooruitgang op vlak van de ERP2020-doelstellingen blijkt uit de cijfers: in 2010 vertoonde 52 percent van het huurpatrimonium geen gebreken, in 2016 is dat 73 percent.

De minister toont ook cijfers over de renovatiepremie en de verbeterings- en aanpassingspremie.

Woningkwaliteit

Wat de algemene woningkwaliteit betreft is de dakisolatienorm gefaseerd ingevoerd sinds 2015. Vanaf 2020 bestaat de mogelijkheid tot ongeschiktverklaring. De dubbelglasnorm zal gefaseerd worden ingevoerd vanaf 2020, vanaf 2023 bestaat de mogelijkheid tot ongeschiktverklaring.

Hernieuwbare energie binnen sociaal wonen

De minister is voorstander van zonnepanelen op sociale woningen, maar die moeten dan eerst goed geïsoleerd zijn, en dubbel glas hebben. De Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen en het Vlaamse Energiebedrijf onderzoeken de haalbaarheid van een grootschalige plaatsing van zonnepanelen op het sociaal patrimonium in combinatie met dakisolatie. Het regelgevend kader wordt momenteel voorbereid om het splitincentivemodel voor investeringen in zonnepanelen mogelijk te maken. Dat model geldt ook bij energetische renovaties: de sociale huisvestingsmaatschappij mag de huur verhogen na renovatie, maar de huurder moet het grootste voordeel blijven ondervinden door de lagere energiefactuur. Volgens de sector kunnen minstens 20.000 woningen op korte termijn worden uitgerust met zonnepanelen. Met VKF-subsidies zijn al 733 wooncomplexen na renovatie uitgerust met een zonneboiler. Met VKF-subsidies zijn er al 390 wooncomplexen na renovatie uitgerust met een warmtepomp.

1.2. Beleidsdomein Bestuurszaken – Het Facilitair Bedrijf

Vastgoed

Onder de bevoegdheid Bestuurszaken en Facilitair Bedrijf worden er deze regeerperiode voor 62 miljoen euro energetische investeringen in gebouwen van de Vlaamse overheid gepland, waarvan 45 miljoen euro afkomstig zijn van het Klimaatfonds. Daarmee worden kleine maatregelen gefinancierd zoals het bijstellen van de verwarmingsinstallatie, maar ook enkelvoudige maatregelen als het vervangen van de stookinstallatie of buitenschrijnwerk. Daarnaast is er nog het masterplan voor ingrijpende energetische renovatie. Het Herman Teirlinckgebouw is het grootste passiefkantoorgebouw van België, met een reductie van 853 ton CO₂ tegen 2020 of 60 percent van het energieverbruik. Het ligt zoals vele Vlaamse overheidsgebouwen echter op het grondgebied van Brussel en telt dus niet mee voor de Vlaamse doelstellingen. Voorts is het Imalsogebouw in Antwerpen een zeer energiezuinig gebouw. Lopende projecten zijn onder andere de totaalrenovatie van de Passionistenlaan te Kortrijk naar passiefbouw; het masterplan om van het waterbouwkundig labo Borgerhout een BEN-gebouw te maken; het Depot Vilvoorde; de renovatie van INBO Geraardsbergen tot een zeer energiezuinig gebouw. Voorts is het de ambitie om het nieuwe kantoorgebouw Kantoor 2023, ter vervanging van het Ferraris-, Arenberg- en Ellipsgebouw energieneutraal te maken.

Energiebesparing en hernieuwbare energie

Jaarlijks bespaart Het Facilitair Bedrijf ongeveer 600.000 euro door energiebesparende maatregelen. Dat geld wordt geïnvesteerd in andere energiebesparende maatregelen. Die recurrente middelen komen bovenop de investeringen van het Vlaams Klimaatfonds. Tegen 2020 zal op gebouwen in beheer bij Het Facilitair Bedrijf, ongeveer 170 stuks, 4,6 GWh hernieuwbare energie per jaar gerealiseerd worden met zonnepanelen, warmte-krachtkoppeling- en geothermie-installaties. Het raamcontract energie-efficiëntiediensten staat ter beschikking van de volledige Vlaamse overheid, onder andere voor hernieuwbare energie en voor zonnepanelen.

Wagenpark Vlaamse overheid

Voor het wagenpark van de Vlaamse overheid is er een actieplan Mobiliteit, waarvoor het Klimaatfonds 3,2 miljoen euro over heeft. De circulaire over dienstvoertuigen is ondertussen aangepast met de ontdieseling van het wagenpark, het optrekken van de ecoscore van het wagenpark van 63 naar 67, de elektrificatie van het wagenpark. Daarbij zorgt de 'total-cost-of-ownership'-benadering ervoor dat ook verbruik en onderhoud mee in rekening gebracht worden, waardoor aankoop/lease van zero-emissiewagens gefaciliteerd wordt. Er is ook een premie voor entiteiten die zero-emissievoertuigen aankopen. Er zijn al veertig laadpunten. Tegen het voorjaar 2018 zullen het er 138 zijn. Voorts zijn er honderd nieuwe dienstfietsen, wat het totaal op tweehonderd brengt, waarvan 36 elektrische fietsen waarvoor er aangepaste laadinfrastructuur is. In het Herman Teirlinckgebouw zijn er lockers, douches, fietsenstalling enzovoort.

De estafette tussen de overheidsgebouwen gebeurt nu zoveel mogelijk met schone voertuigen. Op termijn worden zoveel mogelijk zendingen digitaal gemaakt. De voertuigen worden vervangen door elektrische bakfietsen en dergelijke. Tot slot haalt de minister de raamcontracten laadinfrastructuur en de raamcontracten zero-emissievoertuigen aan.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkost van Valerie Taeldeman

Valerie Taeldeman herinnert aan de versoepeling van de voorwaarden waardoor veel meer sociale huisvestingsmaatschappijen een beroep doen op VKF-middelen. Ze pleit ervoor om bij elke maatregel de voorwaarden zo flexibel mogelijk te maken.

Ze is het ermee eens dat huizen eerst geïsoleerd moeten zijn vooraleer er zonnepanelen geplaatst worden.

Denkt de administratie nog aan andere normen dan de dakisolatienorm, dubbelglasnorm om de woningkwaliteit te verbeteren? CD&V deed vorige regeerperiode een constructief voorstel voor de bundeling van premies met meer synergie tussen wonen en energie. Ook N-VA diende daar recent een conceptnota over in (*Parl.St. VI.Parl. 2017-18, nr. 1365/1*). Is de minister daartoe bereid?

Gezien de lage renovatiegraad, is ook het Renovatiepact aan versnelling toe. Hoe kan dat?

2.2. Tussenkost van Rob Beenders

Rob Beenders weet dat de huisvestingsmaatschappijen in 2016 de minister een voorstel gedaan hebben om de Wooncode te wijzigen zodat zonnepanelen op de sociale woningen mogelijk worden. Wanneer zullen de regels aangepast zijn voor de split incentive?

Bewoners van een sociale woning moeten een beroep kunnen doen op goed advies over energie-efficiënte maatregelen. Overlegt de minister over het nieuwe takenpakket van de energiehuisen met minister Bart Tommelein zodat die hen daar beter bij kunnen helpen? Voorts is duidelijk dat hoe eenvoudiger de aanvraag is, hoe meer kandidaten er zijn en hoe beter de resultaten zijn.

2.3. Tussenkost van Björn Anseeuw

Björn Anseeuw wijst erop dat het parlement ook zelf initiatieven kan nemen, bijvoorbeeld om de split incentive erdoor te krijgen. Dat is goed voor het klimaat en een sociale maatregel in het voordeel van kwetsbare huurders. Daarover was er een jaar geleden al een voorstel van decreet, waarover Open Vld, CD&V en N-VA het eens waren, maar bij ondertekening gaf CD&V niet thuis om andere dan inhoudelijke redenen. De woorden van Valerie Taeldeman verheffen de kunst van de hypocrisie tot een onpeilbaar hoog niveau op kap van mensen die nog altijd een te hoge energiefactuur betalen. Het is dan ook goed dat de minister het parlement wil helpen om de split incentive mogelijk te maken.

2.4. Tussenkost van Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele vraagt hoeveel overheidsgebouwen niet beheerd worden door Het Facilitair Bedrijf en wat hun energiesituatie is. Wordt hetzelfde beleid op die gebouwen toegepast?

2.5. Tussenkost van Bart Nevens

Dat de sociale verhuurwoningen in dergelijke staat zijn, betekent volgens *Bart Nevens* dat bepaalde mensen ooit hun werk niet goed deden. De inhaalbeweging is nu gelukkig ingezet.

Ook een zuinig ruimtebeslag is milieuvriendelijk. Hij vraagt of de minister nog mogelijkheden ziet om de bestaande sociale woningen efficiënter te benutten.

Zonnepanelen zijn inderdaad enkel zinvol als de woning goed geïsoleerd is. Het verwondert hem trouwens dat woningen die amper twintig jaar geleden gebouwd zijn, niet geïsoleerd zijn.

N-VA heeft een conceptnota ingediend om te zonneden (Parl.St. VI.Parl. 2015-16, nr. 591/1). Er zijn immers investeerders, burgers en lokale overheden die willen investeren in zonnepanelen maar geen geschikte dakoppervlakte hebben. Hij suggereert de minister om de mogelijkheden van daken van sociale woningen, van kerken en diets meer daarvoor te gebruiken. Het rendement moet dan terugvloeien naar de investeerder.

Het energieprestatiecertificaat maakt voor elk gebouw duidelijk welke energie-maatregelen nodig zijn. Hoe ver staat het eigenlijk met het Terraproject?

2.6. Tussenkost van Johan Danen

Johan Danen wijst op de enorme uitdagingen op vlak van hernieuwbare energie, energie-efficiëntie en CO₂-uitstoot. Heel wat middelen en maatregelen, maar de vraag is of die genoeg zijn om de doelstellingen te halen. Zijn daar cijfers over? Zullen alle sociale woningen tegen 2020 de dakisolatie- en dubbelglasnorm halen? Als dat niet het geval is, zullen ze onverhuurbaar worden. De antwoorden van Bart Tommelein hebben hem niet overtuigd, dus vraagt hij het nu aan minister Liesbeth Homans.

Zijn er voldoende decretale instrumenten om de plaatsing van zonnepanelen op goed geïsoleerde sociale woningen te faciliteren? Blijkbaar is het niet evident om de investering te doen met het geld dat mensen uitsparen op hun energiefactuur. Is de minister bereid de wet daartoe aan te passen?

De renovatiegraad is heel laag, 0,7 percent, terwijl 1 tot 1,5 percent nodig is om de klimaatdoelstellingen te halen. Zal de minister de doelen verstrengen?

2.7. Tussenkost van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne herinnert eraan dat na het transport de gebouwen verantwoordelijk zijn voor de meeste uitstoot van broeikasgassen.

Hij informeert welke maatregelen minister Liesbeth Homans naar voren schuift voor het Klimaatplan 2030. Er komen kosten-batencurves per sector, daarvoor is er een studie besteld. Kan de minister daar wat meer informatie over geven? Voor welke uitstootvermindering zorgen de maatregelen en de budgetten die de minister opsomde? Hoe kan de vermindering nog sneller?

De resolutie pleit voor een afbouwscenario voor verwarming op fossiele brandstoffen. Is de minister daar mee bezig? Neemt ze initiatieven en is daarover overleg met de minister van Energie over?

Hij informeert voorts hoeveel woningen er al beantwoorden aan de dakisolatie- en dubbelglasnormen. Hoe kan het tempo van renovatie opgedreven worden? Nu valt het terug.

Soms is het beter te slopen en herop te bouwen, de resolutie vraagt om het btw-tarief van 6 percent daartoe te veralgemenen. Sommige lokale besturen werken aan een slooppremie. Doet de minister daaromtrent iets?

De resolutie pleit voor een renovatiepact voor niet-residentiële gebouwen. Heeft de minister een zicht op de staat van die gebouwen en wat het doel moet zijn?

Hij vraagt tot slot een overzicht van de budgetten en een broeikasgasbegroting.

2.8. Tussenkost van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts is blij dat de Vlaamse Regering de uitdagingen om sociaal en privaat woonpatrimonium energiezuinig te maken inziet en daar budgetten voor vrijmaakt. Zij vraagt of er cijfers zijn over de uitdagingen en wat nodig is om eraan te verhelpen.

Ze vraagt of de rapportage over ERP2020 tweejaarlijks zal blijven.

Tot slot wil ze weten of er al projecten zijn met geothermie in de overheidsgebouwen.

3. Antwoorden van de minister

Minister *Liesbeth Homans* legt uit dat het over ondiepe geothermie gaat. Brussel leent zich niet tot andere vormen.

De administratie Leefmilieu, Natuur en Energie heeft de minister laten weten dat minister Joke Schauvliege de emissiereducties per maatregel in het kader van de voortgangsrapportage zou geven, zowel de reducties die er al zijn, de verwachte reducties als de redenen waarom sommige projecten niet doorgedaan zijn of de doelstellingen niet haalden. Voorts zal het informatie bevatten over de kloof tot

de doelstelling 2020, hoeveel er naar verwachting via het Clean Development Mechanisme en via de Joint Implementation zal worden aangewend enzovoort.

Dat de VKF-middelen meer aangewend worden, is inderdaad het gevolg van de aanpassing van de voorwaarden.

Begin februari zal de minister een voorstel doen aan de Vlaamse Regering om de split incentive voor zonnepanelen mogelijk te maken zodat sociale huisvestingsmaatschappijen gemotiveerd worden om te investeren in zonnepanelen.

Er komen geen bijkomende normen zoals voor dakisolatie in de Wooncode.

Harmonisering van de premies klinkt mooi maar is niet gemakkelijk en niet altijd in het voordeel van de Vlaming. In de renovatiepremie en de verbeterings- en aanpassingspremie zijn energetische renovaties met uitzondering van buitenschrijnwerk bewust uitgesloten om bouwheren de kans te geven de premies afzonderlijk aan te vragen.

Van de extra machtiging van 285 miljoen euro voor het Renovatiepact gaat er jaarlijks 145 miljoen euro naar renovatie.

De REG-middelen voor private woningen en de premies via de distributienetbeheerders vallen onder minister Bart Tommelein. De Vlaamse Regering bespreekt geregeld de energiehuizen. Ze acht het nuttig dat mensen daar ook informatie krijgen over de renovatiepremie en de verbeterings- en aanpassingspremie. Hoewel die niet voor energiemaatregelen behalve het buitenschrijnwerk gelden, strekken ze ertoe de woningkwaliteit te verbeteren.

De Vlaamse overheid beheert ongeveer drieduizend gebouwen, waaronder tolhuisjes, technische gebouwtjes enzovoort, waarvan 170 beheerd worden door Het Facilitair Bedrijf. Het Vlaams Energiebedrijf werkt samen met Het Facilitair Bedrijf onder de naam Terraproject aan een databank van het energieverbruik van alle drieduizend gebouwen. Op basis daarvan komen er actieplannen van de bevoegde administraties en ministers. Het Terraproject brengt ook in kaart welke gebouwen in aanmerking komen voor zonnepanelen.

Net om sociale woningen efficiënter te benutten, is de onderbezettingsvergoeding ingevoerd. Er wordt ook compacter gebouwd. Deze regeerperiode zijn de normen aangepast zodat sociale huisvestingsmaatschappijen dat kunnen. Gezinnen worden immers kleiner en er zijn meer alleenstaanden. Het huidige woningpatrimonium is niet meer afgestemd op de vraag. Er is een tekort aan kleinere woningen, studio's, appartementen en dergelijke.

Er zijn al heel wat inspanningen gedaan, de investeringen van deze regering in sociale huisvesting zijn zonder weerga, maar de minister kan niet met zekerheid zeggen dat de dakisolatie- en dubbelglasnorm voor alle sociale woningen zal worden gehaald. In 2016 was 73 percent van de woningen in orde. Dat zal tweejaarlijks opnieuw bekeken worden.

De investeringen in warmtepompen passen in het streven naar een fossielebrandstoffenvrije energievoorziening. De minister benadrukt opnieuw dat hernieuwbare energievoorzieningen in woningen zinloos zijn zonder grondige energierenovatie.

De REG-middelen voor private woningen vallen onder minister Bart Tommelein.

Valerie Taeldeman betreurt de hoge woorden van Björn Anseeuw, zeker omdat iedereen achter de uitvoering van de Klimaatresolutie staat. Ze herinnert aan de goede conceptnota van Dirk de Kort om de huurwaarborgen deels aan te wenden

voor zonnepanelen op sociale woningen. Dat was ESR-matig niet haalbaar. CD&V heeft constructief meegewerkt aan het goede voorstel van Björn Anseeuw over de vastewoonkostbenadering. In het najaar 2017 heeft CD&V zich akkoord verklaard met dat voorstel van decreet. Het klimaat is niet gebaat bij gekissebis. Ze is verheugd dat de minister begin februari dan maar zelf een voorstel doet aan de regering.

Björn Anseeuw heeft per mail het bericht gekregen dat CD&V zijn voorstel van decreet niet zou tekenen. Hij begrijpt dat Valerie Taeldeman zijn woorden betreurt en is dan ook blij dat ze zich herpakt en het voorstel alsnog zegt te ondertekenen.

Rob Beenders stelt voor dat voorstel deze namiddag bij spoed te behandelen in de plenaire vergadering. Sp·a is zelfs bereid mee te ondertekenen.

Johan Danen is benieuwd naar de voortgangsrapportage die nodig is om te beoordelen of een en ander moet worden bijgestuurd. Hij is ook benieuwd naar de bijkomende maatregelen voor het Klimaatplan 2021-2030 die de minister aan Joke Schauvliege zal bezorgen. De realisaties zijn indrukwekkend, maar er zijn veel woningen en de renovatiegraad is laag. *Tinne Rombouts* zal met de minister en de coördinerende minister bekijken hoe de bijkomende cijfers aan de commissieleden zullen worden bezorgd.

V. Bespreking met Bart Tommelein, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie

1. Toelichting door de minister

1.1. Breed gedragen en ambitieus klimaatbeleid

Minister *Bart Tommelein* ziet de unaniem goedgekeurde resolutie als een leidraad voor het klimaat- en energiebeleid in Vlaanderen. Een ambitieus klimaatbeleid en een koolstofarme economie is niet mogelijk zonder een energietransitie. Wat de maatschappelijke basis van het klimaat- en energiebeleid betreft, zijn de totstandkoming van de Vlaamse Energievisie, de Stroomversnelling, en het interfederaal Energiepact van grote waarde.

Heel wat bedrijven, beleidsmakers, organisaties hebben de schouders gezet onder dit participatieve traject dat op 16 juni 2016 is uitgemond in de Vlaamse Energievisie, de Stroomversnelling.

Op de klimaat- en energietop van 1 december 2016 werden bijna tweehonderd klimaat- en energie-engagementen ingediend door grote en kleine bedrijven, federaties, welzijnsinstellingen, universiteiten, scholen, verenigingen en overheden.

De Vlaamse energievisie, de Stroomversnelling, werd door de Vlaamse Regering op 19 mei 2017 goedgekeurd en was het resultaat van een brede consultatie van alle belanghebbenden. De stroomgroepen worden opnieuw geactiveerd om de Vlaamse energievisie om te zetten in concrete maatregelen. Ook aan het interfederaal Energiepact met daarin de interfederale energievisie en enkele bakens voor de transitie naar een koolstofarm energiesysteem, ging een uitgebreide stakeholderconsultatie en een burgerbevraging vooraf. Heel wat van de suggesties worden meegenomen in het pact.

Participatie – mee-investeren – is de blauwe draad in het energiebeleid. Door participatie, door mensen te betrekken, neem je hen mee in het verhaal en maak je hen ook verantwoordelijk. De doelstellingen zijn een wij-verhaal, de doelstellingen moeten samen gehaald worden, met de overheid als het goede voorbeeld. Voor

het kerstreces is zo een plan goedgekeurd om te investeren in de gebouwen die de ministers betrekken op het Martelarenplein: energie-efficiënte investeringen maar ook investeringen in hernieuwbare energie.

1.2. Governance

Het tegengaan van de verdere klimaatverandering is een belangrijke driver van het energietransitieproces. Klimaat en energie zijn zo met elkaar verweven dat het energiebeleid de klimaatdoelstellingen moet respecteren.

In het Vlaams Klimaat- en Energiepact van 1 december 2016 engageerde de Vlaamse Regering zich om tegen eind 2018 een Vlaams Klimaat- en Energieplan op te stellen voor de periode 2021-2030. Het uitgangspunt hierbij zijn een broeikasgasreductiedoelstelling (non-ETS-doelstelling) van 35 percent in 2030 ten opzichte van 2005 en de verschillende doelstellingen voor energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. Het voorbereidend werk op administratief niveau is gestart.

De uitdagingen voor het energiebeleid zijn groot en urgent. Voldoende beleids-ondersteunende en -uitvoerende capaciteit in de Vlaamse energieadministratie, zowel in het VEA en het departement Omgeving zijn een cruciaal aandachtspunt. Voorts werkt het beleidsdomein Energie mee aan voortgangsrapporten over het klimaatbeleid.

1.3. Mobiliteit

Het actieplan Clean Power for Transport heeft tot doel het aantal zero-emissie-voertuigen op de Vlaamse wegen te verhogen. Daartoe komen er onder andere 2500 extra laadpalen, goed voor vijfduizend laadpunten, en is de zero-emissiepremie ingevoerd. Eind 2015 reden er in Vlaanderen 2229 zero-emissievoertuigen. Op 1 oktober 2017 waren er dat 4792, meer dan een verdubbeling. Vandaag zijn er al zo'n zevenhonderd extra publieke laadpalen in Vlaanderen. Er zijn echter nog veel te weinig wagens die uitsluitend elektrisch aangedreven worden. Volgens de minister komt dat door een te beperkt marktaanbod. Hij hoopt op een kentering in 2018.

1.4. Wonen en Gebouwen

In het domein Wonen en Gebouwen legde de Vlaamse Regering op 17 juli 2015 op basis van het voorbereidend werk van 34 partnerorganisaties de bouwstenen en de werven voor het Renovatiepact vast. Het strategisch beleidskader en de prioritaire hefboomacties voor het Renovatiepact werden uitgewerkt in overleg met minister Liesbeth Homans. De aanpak van het Renovatiepact werd als langetermijnstrategie voor woningrenovatie opgenomen in het vierde Vlaams energie-efficiëntieactieplan dat eind april 2017 werd bezorgd aan de Europese Commissie. De verdere uitwerking van het Renovatiepact wordt maximaal ingebed in de uitvoering van de Vlaamse Energievisie 2030-2050. Tevens wordt de link verzekerd met de transitietrajecten Visie 2050, Klimaatvisie 2050 en het interfederale Energiepact.

De premievoorwaarden werden gealigneerd op de langetermijndoelstelling. In nauw overleg met de stakeholders wordt verder gewerkt aan de woningpas, het renovatieadvies, innovatieve ondersteuningsvormen voor renovatie, communicatie en de integratie van verschillende relevante beleidsthema's. In het kader van de gefaseerde ontwikkeling van de woningpas zal een eerste lightversie worden gelanceerd in het voorjaar van 2018. De invoering van het EPC+ en het renovatieadvies is gepland voor 1 januari 2019. Er zullen trajecten worden opgestart voor bijkomende innovatieve ondersteuningsvormen en voor demonstratieprojecten die de haalbaarheid van de langetermijnaanpak voor verschillende gebouwtypes moeten

aantonen. De Europese Commissie heeft ongeveer 8 miljoen euro vrijgemaakt voor dergelijke projecten.

Voor specifieke segmenten van de woningmarkt zullen instrumenten worden ontwikkeld die bestaande drempels wegwerken. Op dit moment wordt ook het takenpakket van de energiehuizen verbreed, zodat ze in de toekomst nog meer kunnen functioneren als unieke loketten waar mensen terecht kunnen met vragen over renovatie en kwaliteitsvolle begeleiding krijgen.

In de door de Vlaamse Regering goedgekeurde Vlaamse Energievisie staat dat op termijn een versnelde vervanging nodig is van verwarmingsinstallaties die een te bepalen minimaal rendement niet behalen. Hiervoor zijn verstrengde controles op het rendement van oude centrale verwarmingsinstallaties op stookolie en aardgas noodzakelijk, die controles vallen onder de bevoegdheid Leefmilieu.

Onder de coördinatie van het VEA werd de tweede fase van het cocreatietraject van de ministers Bart Tommelein, Joke Schauvliege en Liesbeth Homans voor het Renovatiepact afgewerkt. Voor de goedgekeurde werven werden aanbevelingen voor een verdere uitwerking geformuleerd. De conceptnota werd op vrijdag 8 december 2017 aanvaard door de Vlaamse Regering en wordt binnenkort in de parlementscommissie besproken. De algemene doelstelling van de renovatiestrategie is de opwaardering van de energetische prestaties van het bestaande Vlaamse woningpark tegen 2050 tot op het niveau van de normen voor nieuwbouw. De energievraag in bestaande woningen zou daardoor met ongeveer 75 percent dalen tegen 2050. Hierbij worden ook het woon- en energiebeleid verder op elkaar afgestemd.

Voor nieuwbouw ligt de focus vooral op de vereenvoudiging van de EPB-regelgeving en het sneller integreren van innovatie in de berekeningsmethodieken. In het kader van de concretisering van de Vlaamse Energievisie 2030-2050 is ook een langetermijnaanpak voor de grondige renovatie van niet-residentiële gebouwen in voorbereiding. Het bestaand instrumentarium wordt periodiek en onderbouwd geëvalueerd om het aan te passen aan veranderende omstandigheden en inzichten en om het effectiever en efficiënter te maken.

1.5. Industrie, Economie en Innovatie

In het domein Industrie, Economie en Innovatie heeft de Vlaamse Regering op 17 november 2017 beslist om de huidige EBO's te verlengen tot eind 2022. Dat zorgt ervoor dat de oorspronkelijke verbintenis van de bedrijven voor een vierjaarlijkse energieaudit waarvan de resultaten de basis vormen voor een energieplan, zinvol uitgevoerd kan worden. Hierdoor zal de energie-efficiëntie in de getreden bedrijven verder worden gemaximaliseerd en kan worden aangenomen dat de tweede ronde als inspanningsverbintenis een besparingspotentieel aan maatregelen zal opleveren dat vergelijkbaar is met dat van de eerste ronde. Gezien het belang van de EBO's voor het halen van de Vlaamse en Europese klimaat- en energie-efficiëntiedoelstellingen is het slagen van de tweede ronde van de EBO's van groot belang. De verlenging van de looptijd van de EBO's vormt hierin een zeer belangrijke schakel.

In functie van het succes van de pilootprojecten met Horeca Vlaanderen, FEVIA en AGORIA, zal het VEA evalueren of de opstart van mini-EBO's in meer sectoren mogelijk is. De goedgekeurde nieuwe acties van het actieplan energie-efficiëntie bij kmo's zullen worden geïmplementeerd en opgevolgd. De ParticipatieMaatschappij Vlaanderen heeft een fonds opgericht om ESCO-bedrijven financieel te steunen.

De maatregelen om groene warmte, warmterecuperatie en warmtenetten te stimuleren, staan in het Warmteplan dat op 2 juni 2017 werd goedgekeurd. Voorbeelden zijn de invoering van een warmtetoets bij projecten met een grote ruimtelijke

impact, het sensibiliseren van lokale besturen inzake warmtenetten, het evalueren van de call voor groene warmte, en het stimuleren van warmteplanning op basis van een (verbeterde) warmtekaart. De minister zal, conform de visienota van het interfederaal Energiepact, werk maken van een verschuiving van lasten op elektriciteit naar fossiele brandstoffen.

1.6. Energie

In het domein Energie is de stand van zaken van de energiebeleidsmaatregelen toegelicht in de beleidsbrief Energie 2017-2018 (*Parl.St. VI.Parl. 2017-18*, nr. 1330/1) uitgebreid besproken door de parlementscommissie op 15 november 2017. De minister zet in op het Vlaams energiesysteem van de toekomst dat steunt op doorgedreven energie-efficiëntie en een energiemix waarin hernieuwbare energie een substantieel aandeel krijgt, en dat flexibel, competitief, duurzaam en betrouwbaar is.

De eerste prioriteit voor het Vlaamse energiebeleid in deze legislatuur blijft het inzetten op meer energie-efficiëntie. Verstandiger omgaan met energie heeft niet alleen een positieve impact op de energiefactuur, het helpt ook bij het bereiken van de Europese klimaat- en energiedoelstellingen. Het Energieplan met onderliggende subdoelstellingen werd geactualiseerd om de Vlaamse doelstelling te halen van 25.074 GWh hernieuwbare energie. Het Zonneplan en het Windplan zullen deze doelstelling mee realiseren. Ook warmte speelt een belangrijke rol: een nieuw beleidskader voor warmtenetten is in uitbouw en het Warmteplan duidt opportuniteiten aan om bij te dragen aan de subdoelstelling groene warmte.

De blauwe draad doorheen het beleid is dat participatie, cocreatie, communicatie en acties op het terrein meer dan noodzakelijk zijn. Het ontwerp van decreet over de digitale meter zal binnen afzienbare tijd in het parlement worden besproken. Dan kunnen stappen gezet worden op het vlak van microgrid, flexibiliteit enzovoort.

Over de interfederale energievisie en het interfederale Energiepact zijn al veel woorden gevloeid. De visienota is er, de teksten zijn besproken in verschillende IKW's. Nu is het aan de federale overheid om een beslissing te nemen over de energiemix. Het uitgangspunt van de Klimaatresolutie staat alvast in de visienota: "Minstens worden de huidige federaal besliste kernuitstap en de doelstellingen van de Europese Energie-Unie als uitgangspunt meegenomen.". Daarmee wil de minister aantonen dat hij zich strikt houdt aan de resoluties van het Vlaams Parlement.

1.7. Andere overheden

De minister zal zijn contacten met de energieministers van de verschillende entiteiten voortzetten. Voor hem is het duidelijk dat het Energiepact er moet komen zoals het regeerakkoord voorschrijft.

In het kader van de Stroomversnelling worden de lokale overheden betrokken bij het concretiseren van het lokaal energiebeleid. Daarbij wordt de link gemaakt met het burgemeesterconvenant dat slechts door enkele gemeenten niet werd ondertekend. De minister heeft reeds een ronde van de provincies gedaan om de gemeenten en de provinciebesturen uit te nodigen hun schouders te zetten onder het energiebeleid en het loont: gemeenten die investeren in zonnepanelen op de gebouwen, provincies verdedigen de windmolenprojecten bij de omwonenden, de lokale overheden zorgen voor participatie.

In zijn gesprek met de Europese commissaris heeft de minister gesproken over de 6 percent btw voor sloop en heropbouw maar ook over een verlaging van de btw op

klimaatvriendelijke investeringen. De minister concludeert dat alle overheden, van de kleinste gemeente tot Europa mee verantwoordelijk zijn voor het energiebeleid.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkomsst van Bruno Tobbyack

Bruno Tobbyack dankt de minister voor het citaat uit de resolutie. Dat veel afhangt van actoren op het terrein, investeerders, bedrijven en gezinnen, alsook dat participatie, cocreatie, responsabilisering belangrijk zijn, onderschrijft hij. Alles begint echter met een klare en gedragen visie. Dat betekent dat er een Energiepact moet komen. De minister wijst met de vinger naar het federale niveau, maar daarin zitten dezelfde partijen als in de Vlaamse meerderheid, op één partij na, die het standpunt van minister Bart Tommelein deelt. Hij vraagt de minister dan ook toe te lichten wat het probleem precies is. Zonder dat Energiepact blijft de handrem op de Stroomversnelling staan. In elk scenario zullen investeringen nodig zijn, de voornaamste kwestie is of de lastenverdeling tussen burgers, bedrijven en overheidsniveaus fair is. Voorts is het zaak dat de verbintenissen van iedereen duidelijk zijn, wat vooralsnog niet het geval is. Er moet oog zijn voor concurrentiepositie, maar het mag niet zo zijn dat sommige bedrijven de volledige rekening betalen en anderen helemaal niet bijdragen. Ook dat is niet motiverend voor burgers die mogelijk verplicht zullen worden hun verwarmingsinstallatie te vervangen, iets waar de spreker het eens mee is, maar op voorwaarde dat iedereen zijn deel van de lasten draagt.

Aangezien het einde van de regeerperiode nadert, moeten de resultaten centraal staan. De doelstellingen zijn verre van bereikt en ook dat is niet bevorderlijk voor participatie, responsabilisering en cocreatie. Hij zou niet willen dat België net als sommige landen de doelstellingen op korte termijn als onhaalbaar bestempelt en de streefdatum verschuift.

2.2. Tussenkomsst van Rob Beenders

Ook volgens *Rob Beenders* valt of staat alles met het Energiepact. Iedereen is voor een stabiel investeringsklimaat voor hernieuwbare energie. Blijkbaar is de visietekst alleen nog in de IKW's besproken. Hij acht het belangrijk alle partijen er snel bij te betrekken. Het pact op zich is al een hele stap, maar de afspraken om de energiebevoorrading te verzekeren, die daarna nog moeten volgen, vormen ook een uitdaging. Sp·a wil zijn verantwoordelijkheid nemen en de uitvoering van het pact ook na de verkiezingen garanderen.

Het is voorts goed dat de minister ijvert voor btw-verlagingen voor sloop, maar hij vraagt hem ook te pleiten voor een btw-tarief van 6 percent op elektriciteit. Met dat geld kunnen gezinnen dan energiebesparende renovatiewerken uitvoeren.

Hij informeert hoe het zit met de nieuwe taakomschrijving van de energiehuizen. Mensen in een sociale woning moeten immers zoveel mogelijk geholpen worden bij renovatie.

Hij herinnert er voorts aan dat het voorstel voor zonnepanelen op sociale woningen best zo snel mogelijk goedgekeurd wordt.

2.3. Tussenkomsst van Johan Danen

Dat in de sector gebouwen de CO₂-uitstoot enkel vermindert in jaren met een warme winter, lijkt *Johan Danen* niet echt een robuust beleid. Hij informeert wanneer de beloofde tussentijdse doelstellingen er zullen zijn. De renovatiegraad is nu veel

te laag, slechts 0,7 percent. De uitstoot van het transport gaat in 2015-2016 de verkeerde kant uit. Heeft de minister nog meer ijzers in het vuur? Zo ja, welke?

Hij vraagt na te gaan waarom bepaalde gemeenten geen burgemeesterconvant hebben afgesloten.

De economie trekt aan, waardoor investeringen groter en verplaatsingen talrijker worden, wat het moeilijker maakt de totale CO₂-uitstoot te doen dalen. Er was een tijd dat economische groei en uitstoot niet samen stegen, nu wel. Hoe doet Vlaanderen daar iets aan?

Het blijft moeilijk kleine bedrijven mee te krijgen op de klimaatlijn, niet uit onwil maar omdat ze grotere zorgen hebben. Hij vraagt de minister daar extra inspanningen voor te doen omdat hij heel wat laaghangend fruit vermoedt.

Met de supercap krijgen energie-intensieve bedrijven een bijkomend voordeel. Kmo's en particulieren krijgen die voordelen niet. Hij kan zich akkoord verklaren met maatregelen om een gelijk speelveld te creëren, maar vindt het problematisch dat aan het extra voordeel geen echte voorwaarden gekoppeld zijn. Bedrijven moeten voor de supercap een EBO óf een energieplan óf geen afbreuk doen aan voorgaande energie-investeringen. Het zou anders zijn als het bedrijf aan alle drie de voorwaarden moet voldoen, nu volstaat het gewoon voort te doen zoals het bezig is. Per megawattuur dragen particulieren en kmo's ongeveer 26 euro bij voor de groenestroomproductie, grote bedrijven maar een halve euro. En nu krijgen ze daar nog korting op. Hij zal daar tegen blijven tenzij er verplichtingen tegenover staan.

2.4. Tussenkost van Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele heeft sympathie voor de warme oproep van de minister aan particulieren en bedrijven om te investeren in hernieuwbare energie, maar hij denkt niet dat dat volstaat om de gigantische inspanningen op te brengen. Eigenlijk moeten er op twee tot drie jaar even veel windturbines bijkomen als er de laatste vijftien jaar gebouwd zijn. Hetzelfde geldt min of meer voor de zonnepanelen, voor zonneboilers enzovoort.

De vergroening van de verkeersbelasting heeft nog enige verfijning. De regeling bevat immers nog enkele absurditeiten waardoor minder vervuilende auto's zwaarder belast worden dan vervuilendere exemplaren. De belasting op de inverkeerstelling hanteert naast de euronorm ook de ecoscore, wat een betere werkwijze is voor het milieu. Zowel de milieubeweging als de automobielsector waren enthousiast over de aanpassing van de belasting op inverkeerstelling in 2012, wat veel minder het geval was voor de aanpassing van de verkeersbelasting in 2015. Een rechtvaardige fiscaliteit helpt de doorbraak van elektrische voertuigen.

Hij suggereert de minister het met zijn federale collega's ook nog eens te hebben over de bedrijfswagens.

Tot slot vraagt hij de discussie over de kernuitstap op het federale niveau te houden. Ook hij ziet nuances. Zonder kerncentrales zal de uitstoot van CO₂ zeker op korte termijn toenemen. De negen gascentrales stoten meer CO₂ uit, die dan wel op conto van de ETS-uitstoot valt. Omdat ze groter zijn, stoten ze dan wel nog meer vervuilende centrales uit de markt, maar daar zal ook een kostenplaatje aanhangen. Hij roept op erop te vertrouwen dat de federale collega's, verstandige mensen, een goede oplossing bedenken.

2.5. Tussenkomst van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne is voorstander van een sterk investeringskader onder het Energiepact. Het is wezenlijk voor het klimaat snel duidelijke keuzes te maken.

De minister doet triomfantelijk over de verdubbeling van het aantal zero-emissie-voertuigen op twee jaar tijd, maar de doelstelling 2020 van het CTP-plan is nog veraf. De resolutie vraagt een afbouwscenario voor personenauto's met verbrandingsmotor. Ook het Mobiliteitsplan heeft daar doelstellingen over, maar ook daarvoor loopt Vlaanderen achterop. Hoe kan dat beter? Enkel laadinfrastructuur is niet genoeg, aanpassingen in het fiscale kader, onder meer voor de leasingsector, zijn nodig.

De renovatie van gebouwen is belangrijk om de uitstoot te doen dalen. Heeft de minister al vorderingen gemaakt in zijn streven naar een 6 percent btw-tarief voor sloop? Overweegt hij andere stappen op vlak van sloop en hernieuwbouw? Sommige gemeenten geven slooppremies. Overweegt de minister die op Vlaams niveau in te voeren?

Het Renovatiepact heeft voorsnog geen echte versnelling in innovatie opgeleverd. Ook op dat vlak is het wachten op nieuwe initiatieven.

3. Antwoorden van de minister

Minister *Bart Tommelein* vindt dat de ambities groter mogen, het is nodig de grens te verleggen, maar het is zaak ambitie niet te verwarren met dromen. Het zijn niet alleen zijn doelstellingen maar die van iedereen, van alle politici, alle burgers, alle bedrijven.

Wat het Energiepact betreft, is de minister ervan overtuigd dat er altijd investeringen zullen moeten zijn. Niet alle investeringen leiden echter automatisch tot hogere facturen voor de consument of bedrijven. Als bepaalde investeringen niet onmiddellijk renderen, moet de overheid ze een beginsteun bieden, meestal kunnen ze na verloop van tijd op eigen benen staan. Zo zullen de windmolenparken op zee stilaan subsidieeloos kunnen worden uitgebaat. Hij is er rotsvast van overtuigd dat ook PV-installaties en windmolens op het land rendabel zullen worden. Ook de overgangsmaatregelen in de visienota van het Energiepact, ook met gas, zullen niet altijd geld kosten, maar op een bepaald moment opbrengen.

Hij is het ermee eens dat kosten op een billijke manier moeten worden verdeeld. Bij de energieheffing is ervoor gekozen de gezinnen er zoveel mogelijk van vrij te stellen. In plaats van meer geld te geven aan projecten, die dat volgens de minister niet nodig hebben, heeft de regering ervoor gekozen om de sociale klanten geen energieheffing te laten betalen.

Hij is het ermee eens dat er een stabiel investeringsklimaat dient te komen. Ook de minister-president heeft gezegd dat het Energiepact moet worden uitgevoerd. De minister heeft de resolutie (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 342/4) gevolgd alsook de Stroomversnelling. Iedereen is het daarover eens, het is nu zaak te durven springen.

Hij gaat volop voor een verlaging van de btw op sloop. Hij begrijpt niet waarom de Europese Commissie dergelijke verlaging niet toestaat voor alle investeringen die cruciaal zijn voor energiebesparingen. Hij is ook het voorstel van CD&V genegen om ook de btw op herstellingen naar 6 percent te brengen. De btw op energieverbruik verlagen vindt hij niet verstandig. De factuur moet dalen, maar niet de kost van het verbruik omdat dat mensen niet aanmoedigt om minder te verbruiken. Het

komt erop aan mensen diets te maken dat de btw op zelf geproduceerde hernieuwbare energie 0 percent is.

Energiehuizen hebben een belangrijke taak in de ontzorging, niet alleen van de sociaal zwakkeren maar ook van anderen.

Dat in februari de split incentive voor zonnepanelen op sociale woningen mogelijk wordt, juicht de minister toe.

Hij is er niet van overtuigd dat de economische groei moet worden beperkt om de klimaatdoelstellingen te halen. Energie-efficiëntie primeert voor hem. Zijn bevoegdheden zijn inderdaad breed.

Hij denkt dat de tijd rijp is om de mobiliteitspremies te evalueren. Voor het tweede jaar op rij is duidelijk dat ze niet voldoen. Vooral voor kleinere elektrische wagens, interessant voor het stadsverkeer, ziet de minister potentieel. Voor grotere auto's die veel kilometers afleggen, moet de accommodatie eerst verbeteren.

De kmo's motiveren lukt wel, onder andere met de mini-EBO's. Dat neemt niet weg dat meer nodig is, want zij zijn een cruciale schakel.

De supercap geldt maar voor een beperkt aantal bedrijven maar is belangrijk voor hun concurrentiepositie. Hij is het er niet mee eens dat het gezinnen en andere bedrijven benadeelt. Voor hen zijn er andere ingrepen in de energieheffing: de groenestroomquota zijn omhoog gegaan en wie minder verbruikt en investeert in hernieuwbare energie ziet zijn factuur dalen. De minister heeft de grote bedrijven al meermaals duidelijk gemaakt dat ze wederdiensten moeten leveren en dat heeft al heel wat investeringen opgeleverd. Op vlak van hernieuwbare energie en energieproductie is er nog heel wat werk aan de winkel. Voka, het Vlaams netwerk van ondernemingen, en het Verbond van Belgische Ondernemingen meldden de minister al dat 2018 het jaar wordt waarin de bedrijven duidelijk maken dat ze zullen investeren in hernieuwbare energie. Het kan immers niet dat bedrijven kortingen krijgen en dan hun doelstellingen niet halen.

De inspanningen zijn gigantisch, maar er zijn indicaties dat de doelstellingen haalbaar zijn en volgens de minister zullen worden gehaald. Dat bewijzen het aantal windmolens, maar ook de grote interesse van scholen en bedrijven voor zonnepanelen. Binnenkort kunnen er dus ook komen op daken van sociale woningen.

Hij is het ermee eens dat de verkeersbelasting moet worden geëvalueerd en bijgestuurd, maar hij acht het te vroeg. Eerst moet de betrouwbaarheid van de nieuwe technieken 100 percent vaststaan. Ondertussen beweegt er wel al een en ander. Voor het eerst in twintig jaar zijn er minder dieselwagens verkocht. Ook op de tweedehandsdieselmarkt worden amper nog dieselwagens verkocht. Het wordt stilaan duidelijk dat CNG nog kan voor een overgangperiode, maar dat de toekomst elektrisch en met waterstof is.

Elektrische voertuigen kosten meer. De actieradius wordt door sommigen als een probleem ervaren. Voorts is er het probleem van de oplaadcapaciteit en is het aanbod te beperkt. Meer dan ze volledig vrijstellen van belastingen, wat vandaag al het geval is, kan de minister niet doen. Misschien zijn de financiële voordelen nog te weinig bekend. Hij vertrouwt erop dat het aanbod groter wordt, maar ook dat de voordelen en de opmars van de laadpalen bekender zullen worden. Hij verwacht dus dat er meer milieuvriendelijke voertuigen en zero-emissiewagens in gebruik zullen worden genomen.

In de marge van het Energiepact heeft de minister met zijn Waalse collega Jean-Luc Crucke gesproken over een intergewestelijk samenwerkingsakkoord over

de leasingwagens. Dat gesprek geeft hem goede hoop dat de onderhandelingen daarover binnenkort kunnen starten. Minister Jean-Luc Crucke zei het beleid voor milieuvriendelijke wagens te willen afstemmen op dat van Vlaanderen. Vlamingen hebben er trouwens ook belang bij dat er laadpalen in Wallonië zijn.

Ook voor de minister is de kernuitstap geen zwart-witverhaal. Als eerste minister van dit land, nog voor het Energiepact, heeft hij gezegd gecharmeerd te zijn door de beslissing van de Zwitsers om, als het moet om redenen van haalbaarheid en betaalbaarheid, enkele centrales langer open te houden. Dat het nodig is, blijkt echter nog uit geen enkele Belgische studie. Als minister moet hij zich ook aan de wet, het regeerakkoord en de resoluties van het parlement houden; hij moet helemaal niets aantonen zoals sommigen hem vragen. Hij kan niet anders dan wachten op een beslissing van het federale niveau, waar de Vlaamse meerderheid inderdaad dezelfde is als in Vlaanderen. Het Energiepact is echter geen nieuwe wet of maatregelenpakket, alle gewesten en de federale overheid moeten gewoon akkoord gaan om dezelfde richting uit te gaan.

Hij vraagt het premiesysteem voor gebouwen wat langer ongemoeid te laten. Het heeft tijd nodig om zich te bewijzen en te veel veranderen zorgt voor onduidelijkheid. Toch evolueert er een en ander, nieuw zijn de lagere registratie- en schenkingsrechten voor wie zijn woning energiezuinig maakt en beantwoordt aan de energienorm.

Johan Danen vraagt of de minister de bijkomende cijfers voor het Energiepact die N-VA en de minister-president vragen, niet zal leveren. Hoe lang is de minister bereid te wachten op het federale niveau? Het volstaat dat een bedrijf aan één van de drie voorwaarden voldoet om een supercap te krijgen. Hij herhaalt zijn suggestie om de drie voorwaarden samen te laten gelden.

Bruno Tobback vraagt of het Verbond van Belgische Ondernemingen meer details gaf over wat de ondernemingen dit jaar precies van plan zijn. De tijd van dromen is voorbij, nu moet er boter bij de vis komen. Wat het Energiepact betreft, is er ook al voldoende studiewerk. Onder meer de Eliastudie rekende tot in detail na wat de kosten en baten zijn. Die studie bewees dat investeringen, onder meer in gascentrales, niet alleen kosten maar op termijn ook kunnen renderen. Het zal niet zozeer zaak zijn te bewijzen dat er mogelijkheden zijn als wel te bewijzen dat de partners in de regeringen nog tot beslissingen in staat zijn.

Wilfried Vandaele herinnert eraan dat gascentrales dan misschien wel zullen renderen, maar daarvoor toch heel wat subsidies zullen nodig hebben. De Eliastudie bestudeert niet alle aspecten. Voor de minister-president zouden bij het Energiepact tussen vier partijen idealiter ook de sectoren betrokken worden. Dat geniet ook de voorkeur van N-VA.

Minister *Bart Tommelein* is overtuigd van de juistheid van de studies en de cijfers. Dat de gascentrales bij aanvang overheidssteun nodig zullen hebben, is duidelijk. Dat moet natuurlijk nog aangekaart worden bij Europa. Hij wijst erop dat er nu gascentrales zijn die moeten sluiten wegens een teveel aan (goedkoper) aanbod van nucleaire energie. In een ideale situatie zijn gascentrales overbodig en kan de hele energievoorziening verzekerd worden met hernieuwbare energie. Tegen 2050 is dat haalbaar. De Federale Regering heeft een bijkomende studie besteld, maar toch blijft hij aandringen op een snelle afsluiting van een Energiepact, conform het regeerakkoord. Bijkomende informatie is goed, maar het pact uitstellen tot een volgende regeerperiode is voor de minister onaanvaardbaar. De Vlaamse Regering was er klaar voor. Vlaanderen zet zich vooral schrap over de doelstellingen op vlak van hernieuwbare energie, niet alleen voor 2020, maar ook voor 2040 en 2050. Over de financiële haalbaarheid van een en ander is al heel wat mist gespuid. De

gas- en elektriciteitsprijs over vijf of tien jaar exact voorspellen, is onmogelijk. De berekeningen zijn altijd ramingen.

De supercap is goedgekeurd door het Vlaams Parlement, want hij staat in het decreet op de energieheffing. De voorwaarden zijn duidelijk: een EBO opstellen, waarin er een energieplan zit, of een energieplan opstellen. De minister gaat ervan uit dat elk van de profiterende bedrijven maatregelen voor energie-efficiëntie en hernieuwbare energie neemt. Het voorstel van uitvoeringsbesluit is nu bij de Raad van State.

Johan Danen vindt de laatste voorwaarde problematisch: geen afbreuk doen aan eerder genomen efficiëntiemaatregelen. Hij denkt dat de Raad van State dat ook zal vinden.

Tinne ROMBOUTS,
voorzitter

Johan DANEN
Robrecht BOTHUYNE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

Agoria	Belgische Federatie voor de technologische industrie
BEN	bijna-energieneutraal
BRV	Beleidsplan Ruimte Vlaanderen
btw	belasting over de toegevoegde waarde
CAPTURE	Centre for Advanced Process Technology for Urban REsource recovery
Catalisti	Catalysing innovation and transition in chemistry and plastics
CCU	carbon capture and usage
CNG	compressed natural gas
COP	Conferentie van de Partijen
CPT	clean power for transport
EBO	energiebeleidsovereenkomst
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMV	Europay MasterCard Visa
ENA	Economisch Netwerk Albertkanaal
EPB	energieprestatie en binnenklimaat
EPB	energy performance of buildings
EPC	energieprestatiecertificaat
ESCO	energy service company
ESR	Europees Systeem van Nationale en Regionale Rekeningen
ETS	emissions trading scheme
EU	Europese Unie
FEVIA	Federatie Voedingsindustrie
FISCH	Flanders Innovation hub for Sustainable Chemistry
GEN	Gewestelijk Expresnet
GeNeSys	gebruik van nevenstromen als systeeminnovatie
GOCA	Groepering voor erkende ondernemingen voor autokeuring en rijbewijs
GWh	gigawattuur
ICT	informatie- en communicatietechnologie
IKW	interkabinettenwerkgroep
ILVO	Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek
Imalso	Intercommunale Maatschappij van de Linker-Scheldeoever
imec	Interuniversitair Micro-elektronicacentrum
Inagro	vzw Onderzoek en advies land- en tuinbouw
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
KEEP	kmo-energie-efficiëntieproject
kmo	kleine of middelgrote onderneming
KOALA	klimaatadvies en -zorg voor toeristische logies en attracties
KRATOS	Vlaams bedrijfsadviesstelsel voor land- en tuinbouwers
kton	kiloton
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
LED	light emitting diode
LNG	liquid natural gas
MIVB	Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel
MOW	Mobiliteit en Openbare Werken (beleidsdomein van de Vlaamse overheid)
mton	megaton
NaLP	natrium lage druk
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
O&O	onderzoek en ontwikkeling
PDPO	Vlaams Programmadoecument voor Plattelandsontwikkeling
PMV	ParticipatieMaatschappij Vlaanderen
PV	photovoltaic
REG	rationeel energiegebruik

UGent	Universiteit Gent
VBBV	Verificatiebureau Benchmarking Vlaanderen
VEA	Vlaams Energieagentschap
VEG-i-TEC	Onderzoeks- en expertisecentrum voor de agro- en voedingsindustrie op de UGent Campus Kortrijk
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VKF	Vlaams Klimaatfonds
VLAIO	Agentschap Innoveren en Ondernemen
VN	Verenigde Naties
Voka	Vlaams netwerk van ondernemingen